Scientific Journal Of New Islamic Civilization Fundamental Studies
Vol.8, No.2 (Serial 16), Autumn & Winter 2025-26
DOI: 10.22070/nic.2025.20198.1384
(Research Article)

The Responsibility of Scientific Elites in Imam Khamenei's Civilizational Discourse

Atieh Bohrani *
Zahra Foroutani **

Received on: 18/10/2024
Accepted on: 17/03/2025

Abstract

Purpose: Elites, as the scientific pioneers of society, have a high role and responsibility. They are among the reference and influential social groups, and the rise or fall of any society depends largely on the role and function of that society's elites. Given the importance of the subject, the purpose of this study is to explain the responsibility of scientific elites in Imam Khamenei's civilizational discourse.

Methodology: This research is descriptive-analytical and qualitative in nature and is exploratory and fundamental in terms of purpose; since scientific elites can use its results in fulfilling their responsibilities towards society and realizing the ideal of a modern Islamic civilization, it is also considered practical. The statistical population of the research (the content under analysis) is all of Imam Khamenei's statements related to the research topic, which were analyzed using the network content analysis method. This method is suitable for analyzing data in qualitative fundamental research. To implement the network content analysis method, first, texts related to elite responsibilities and words synonymous with them were extracted from the text of Imam Khamenei's statements included in the database of the Office of Preservation and Publication of the Supreme Leader's Works in the time period from 1368 to October 1403. Then, with a specific process and in three steps, the network of themes was hierarchically

* Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, Economics and Accounting, PayameNoor University,Tehran, Iran.
bohrani468@pnu.ac.ir 0000-0003-3292-4614
** Associate Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, Economics and Accounting, PayameNoor University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).
ZFor@pnu.ac.ir 0000-0002-5741-9297

Scientific Journal Of New Islamic Civilization Fundamental Studies
Vol.8, No.2 (Serial 16), Autumn & Winter 2025-26
DOI: 10.22070/nic.2025.20198.1384
(Research Article)

abstracted from the content of Imam Khamenei's statements and, using the research findings, the dimensions of elite responsibilities from Imam Khamenei's perspective were explained. The comprehensive themes are the final findings of the research that explain and analyze the components related to the duties and responsibilities of elites from Imam Khamenei's perspective. To assess the validity of the research and validate the findings, in addition to studying the theoretical foundations, background, and objectives of the research, basic, organizing, and comprehensive themes were selected from the text of Imam Khamenei's statements. Before identification, the data was continuously reviewed by two researchers of this study. In order to ensure the accuracy of the analyses, the final themes were presented to three experts who were familiar with Imam Khamenei's views, and final revisions and adjustments were made.

Findings: Based on the research findings, the dimensions of elite responsibilities in civilizational discourse from Imam Khamenei's perspective were extracted and the research question was answered. Based on the results,189 basic themes,22 organizing themes, and 4 comprehensive themes including: scientific, ethical, jihadi, and social responsibilities of scientific elites were extracted from the thematic network, and its model was designed and explained.According to the research findings, the scientific responsibilities of the elites, with 114 basic themes and 14 organizing themes, are the most emphasized and frequent in the statements of the Supreme Leader of the Revolution.He considered scientific jihad one of the greatest duties and called on the elites to pursue scientific progress with a greater sense of responsibility as a jihad From His Excellency's perspective, the scientific elites are the driving force and driving force of the country's scientific progress to achieve a modern Islamic civilization and gain scientific authority, and they play a strategic role in achieving civilizational goals. Therefore, they have the responsibility to strive to realize the ideal of a new Islamic civilization by properly utilizing the capacity of the elite, creating the necessary competencies to solve the country's problems scientifically, and by producing beneficial and civilization-building knowledge.

Conclusion: Based on the results of the research, scientific elites in Imam Khamenei's civilizational discourse bear heavy responsibilities for laying the foundation and strengthening the scientific foundations of modern Islamic civilization and gaining scientific authority.

Keywords: Imam Khamenei, scientific elites, responsibilities of elites, civilizational discourse, content analysis.

دوفصلنامه علمی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی
دوره ۸، شماره ۲ (پیاپی ۱۶)، پاییز و زمستان ۱۴۰۴، صص ۲۴۹- ۲۸۲
DOI: 10.22070/nic.2025.20198.1384
مقاله پژوهشی

مسئولیت نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای

عطیه بحرانی *
زهرا فروتنی **

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۷
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷

چکیده

نخبگان به‌عنوان پیشرانِ علمی جامعه دارای نقش و مسئولیت بالایی هستند. نظر به اهمیت موضوع، هدف این پژوهش تبیینِ مسئولیت نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای است. این پژوهش با استفاده از روش اکتشافی با رویکرد کیفی و مبتنی‌بر تحلیل مضمون شبکه‌ای انجام شده است. محتوای موردتحلیل همهٔ بیانات امام خامنه‌ای در ارتباط با موضوع تحقیق از سال ۱۳۶۸ تا مهر ماه ۱۴۰۳ است. طبق یافته‌های پژوهش ۱۸۹ مضمون پایه، ۲۲ مضمون سازمان‌دهنده و چهار مضمون فراگیر شامل: مسئولیت‌های علمی، اخلاقی، جهادی و اجتماعی نخبگان علمی، استخراج و الگوی آن طراحی و تبیین شد. مسئولیت‌های علمی نخبگان با دارا بودن ۱۱۴ مضمون پایه و چهارده مضمون سازمان‌دهنده، دارای بیشترین فراوانی است. امام خامنه‌ای جهاد علمی را یکی از بزرگ‌ترین فرائض دانستند و از نخبگان خواستند آن را با احساس مسئولیت بیشتر دنبال کنند. از دیدگاه معظم له، نخبگان علمی موتور محرکه و پیشران پیشرفت علمی کشور برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی و کسب مرجعیت علمی هستند و برای تحقق اهداف تمدنی نقش راهبردی دارند. ازاین‌رو مسئولیت دارند با استفادهٔ درست از ظرفیت نخبگی، ایجاد صلاحیت‌های لازم برای حل عالمانهٔ مسائل کشور و با تولید علم نافع و تمدن‌ساز، به‌منظور تحقق آرمان تمدن نوین اسلامی تلاش کنند. براساس نتایج تحقیق، نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای، برای بسترسازی و تقویت پایه‌های علمی تمدن نوین اسلامی و کسب مرجعیت علمی، مسئولیت‌های سنگینی بر عهده دارند.

کلمات کلیدی: امام خامنه‌ای، نخبگان علمی، مسئولیت‌های نخبگان، گفتمان تمدنی، تحلیل مضمون.

* استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، اقتصاد و حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
bohrani468@pnu.ac.ir 0000-0003-3292-4614
** دانشیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، اقتصاد و حسابداری دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسندهٔ مسئول).
ZFor@pnu.ac.ir 0000-0002-5741-9297

بیان مسئله

نخبگان جزء گروه‌های مرجع و تأثیرگذار اجتماعی هستند و تعالی یا سقوط هر جامعه‌ای تا حد زیادی به نقش و کارکرد نخبگان آن جامعه وابسته است. چنانچه نخبه رسالت‌های خود را به‌خوبی بشناسد و به آن‌ها پایبند باشد، می‌تواند به‌عنوان یک عنصر پیشرو، عامل تحول و پیشرفت جامعه به سمت رشد و کمال باشد (زنداقطاعی و شکفته، ۱۴۰۰، ص۳). به فرمودهٔ مقام معظم رهبری (۱۳۹۵/۷/۲۸) نخبگان پیشران و موتور محرک پیشرفت کشور در رسیدن به اهداف بزرگ هستند. حل مشکلات جامعه، تمرکز و احساس مسئولیت نخبگان را می‌طلبد. اگر جامعهٔ نخبگانی وظایف خود را بشناسند و توان و تلاش و همت خود را برای خدمت به جامعه به کار گیرند و دیگر اقشار جامعه را نیز با خود همراه کنند، حرکتی تحول‌آفرین و روبه‌جلو در جامعه اتفاق خواهد افتاد.

جمهوری اسلامی ایران در شرایط کنونی، در عرصه‌های مختلف، چالش‌هایی را تجربه می‌کند که بهترین و بنیادی‌ترین روش رفع آن‌ها، اتکا به توان داخلی و تکیه بر استعداد و توان نخبگان کشور است. رهبر معظم انقلاب، با تأکید بر اهمیت و جایگاه علم و عالم و بیان «العلم سلطان»، همواره نخبگان علمی را ارج نهاده و حمایت از آن‌ها را به مسئولین گوشزد کرده‌اند. درعین‌حال، انتظاراتی نیز از جامعهٔ نخبگان کشور داشته‌اند. ایشان با رویکرد نخبه‌باور و نخبه‌پرور، ازیک‌سو بر مسئولیت مسئولین در خصوص حمایت و صیانت از نخبگان و ازسوی‌دیگر احساس مسئولیت نخبگان درزمینهٔ مسائل کشور را به‌عنوان شکر عملی نعمت نخبگی دانستند و فرمودند:

«دستگاه حکمرانی کشور نسبت به وضع نخبه مسئولیت‌های مهمی دارد... لکن شخص نخبه و جوان نخبه هم در قبال مسائل کشور باید احساس مسئولیت بکند و گاهی لازم است که جوان نخبه با سختی‌ها هم بسازد» (۱۴۰۰/۸/۲۶).

ازسوی‌دیگر، دستیابی به تمدن نوین اسلامی هدف عالی و غایی انقلاب اسلامی است که بارها در بیانات امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (دام ظله العالی) مطرح شده است. چنانچه فرمودند:

«ایجاد تمدن عظیم اسلامی، هدف نهایی ما است» (۱۳۹۸/۶/۲۷). «خط کلی نظام اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی است» (۱۳۷۹/۷/۱۴). «هدف نهائی را باید امت واحدهٔ اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی جدید بر پایهٔ دین و عقلانیت و علم و اخلاق، قرار داد» (۱۳۹۰/۶/۲۶).

تمدن‌سازی نوین، درواقع احیای تمدن اسلامی است که با پیروزی انقلاب اسلامی نگاه‌ها به آن معطوف گردیده است، یعنی احیای عزت و کرامت انسان مسلمان در کنار برخورداری از دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی که می‌تواند نویدبخش ایجاد تمدنی نمونه باشد (خسروانی و عین‌القضاتی، ۱۳۹۸،

ص۹۵). یکی از شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی، پیشرفت در علم و فناوری است. چنانچه رهبر معظم انقلاب فرمودند: «علم، اختراع، صنعت... بخش ابزاری تمدن است؛ وسیله است» (۱۳۹۱/۰۷/۲۳).

در بیانیهٔ گام دوم انقلاب، به‌عنوان یک سند بالادستی نیز، یکی از مهم‌ترین توصیه‌های رهبر انقلاب، ضرورت توجه بیش از پیش به علم و دانش و پژوهش برای تمدن‌سازی است. بی‌تردید مسئولیت این امر مهم بر عهدهٔ نخبگان علمی جامعه و مسئولین مربوطه است. باوجود اهمیت کارکردی و نقش کلیدی نخبگان علمی در پیشرفت علم و فناوری و تأکید امام خامنه‌ای بر مسئولیت‌های جامعهٔ نخبگان در مسیر ایجاد و تداوم تمدن نوین اسلامی، هنوز کاستی‌هایی در این زمینه وجود دارد؛ با توجه به نبود پژوهشی جامع در این زمینه، این مسئله می‌تواند به‌دلیل مشخص‌نبودن ابعاد و نوع وظایف و مسئولیت‌های نخبگان علمی باشد، با توجه به این مسئله و بنا به اهمیت موضوع، در این پژوهش تلاش شده با روش علمی تحلیل مضمون ابعاد این مسئولیت‌ها از دیدگاه رهبر معظم انقلاب تبیین و تحلیل شود و به این سؤال پژوهش پاسخ داده شود که مسئولیت‌های نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای چیست؟

ذکر این نکته لازم است که در بیانات رهبر معظم انقلاب، بر وظایف حمایتی و صیانتی مسئولین در قبال نخبگان نیز تأکید فراوان شده است که به‌دلیل حجم بالای آن، به این موضوع در پژوهش مستقلی پرداخته شده است و در این پژوهش صرفاً به مسئولیت‌های نخبگان توجه شده است.

۱. پیشینهٔ پژوهش

نتایج بررسی پیشینهٔ پژوهش نشان می‌دهد که براساس تحقیق افتاده و صدری‌خواه (۱۴۰۲)، بر لزوم تکریم نخبگان، لزوم سازندگی و صیانت از نخبگان و اهمیت مسئولیت‌پذیری نخبگان، تأیید شد. براساس تحقیق زنداقطاعی و شکفته (۱۴۰۰)، توجه مسئولین و خانواده‌ها به عناصر نخبه، حمایت از ایشان و جهت‌دهی افکارشان در مسیر تقوا و خدمت به جامعه اسلامی، می‌تواند بسیاری از مشکلات جامعه را رفع کند. نتایج تحقیق عرفان‌منش (۱۴۰۰)، در چهار بخش نقش و تعهدات نخبگان، ملزومات و وظایف مسئولان، ماهیت نخبگان و ملاحظات اخلاقی مربوط به نخبگان صورت‌بندی شده و نشان‌دهندهٔ لزوم تقویت رویکرد مسئولیت اجتماعی دوجانبه در میان مسئولان و نخبگان است. براساس نتایج تحقیق مهدیزاده (۱۳۹۹)، اهداف راهبردی نظام نخبگانی در اندیشهٔ مقام معظم رهبری عبارت‌اند از: تقویت اثرگذاری نخبگان در عرصه‌های ملی، بین‌المللی، فرهنگی و اجتماعی، اصلاح و ارتقای انگیزهٔ نخبگان، الگوسازی از نخبگان و تکریم آن‌ها، شناسایی به‌موقع و صحیح نخبگان، پرورش نخبگان از سنین پایین مرحلهٔ بروز استعداد تا مرحلهٔ نخبگی و پشتیبانی فرصت‌آفرین از آن‌ها. نتایج تحقیق خسروانی و عین‌القضاتی (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که شاخص علم و تولید علم و فناوری یکی از پایه‌های تمدن‌سازی و

بقای آن است. البته علمی متصل به وحی و نه مبتنی‌بر عقل خودبنیاد بشری. نتایج تحقیق فرزانه، خیاط و صفرپور (۱۳۹۷)، حاکی است که عقلانیت و توجه به علم و شکستن مرزهای دانش، از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و بن‌مایهٔ تمدن نوین اسلامی است. یافته‌های تحقیق اکبری و رضایی (۱۳۹۴) نیز نشان می‌دهد که علم همراه با محوریت قوانین قرآن، ایمان، اخلاق، عقلانیت و خردورزی، مجاهدت مداوم و حکومت مردمی، شاخصه‌های اختصاصی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه رهبری است. براساس یافته‌های تحقیق جهان‌بین و معینی‌پور (۱۳۹۳) از منظر امام خامنه‌ای، تولید نظریه توسط حوزهٔ علمیه و تولید علم توسط دانشگاه و کاربست آن در سطح خرد نخبگان جزء ملزومات تمدن نوین اسلامی است.

با بررسی پیشینهٔ تجربی پژوهش مشاهده می‌شود که تحقیقات انجام‌شده بیشتر درزمینهٔ نقش علم در تمدن اسلامی یا سایر موضوعات مرتبط با نخبگان بوده است و در هیچ‌کدام از این پژوهش‌ها به‌طور متمرکز به مسئولیت‌های نخبگان در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای پرداخته نشده است. وجه تمایز این تحقیق با پژوهش‌های پیشین، تبیین مسئولیت‌های نخبگان علمی در گفتمان تمدنی از منظر امام خامنه‌ای در قلمروی زمانی وسیع و جدید از سال ۱۳۶۸ الی مهر ماه ۱۴۰۳ و استخراج مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر از متن بیانات ایشان با روش تحلیل مضمون و طراحی الگو است که این موارد در راستای نوآوری این تحقیق ارزیابی می‌شود.

۲. چارچوب مفهومی پژوهش

۲ـ۱. مسئولیت نخبگان

«نخبه» کلمه‌ای عربی است و معادل فارسی آن برگزیده، سرآمد و برتر و معادل آن در زبان انگلیسی واژهٔ Elite است. به‌طورکلی در هر پیشه و شغلی، برگزیدگان آن، نخبه نامیده می‌شوند (مشایخی، ۱۳۸۷، ص۱۹-۲۰). از نظر پارتو[1] نخبه کسی است که ذاتاً دارای امتیاز هوشی، جسمی و روانی است (نقیب‌زاده، ۱۳۸۵، ص۳۵). براساس مادهٔ ۲ آیین‌نامهٔ احراز استعدادهای برتر و نخبگی مصوب (۱۳۸۵/۰۶/۱۴) شورای عالی انقلاب فرهنگی، به استناد مادهٔ ۴ اساسنامهٔ بنیاد ملی نخبگان، «نخبه» به فرد شاخص و کارآمدی اطلاق می‌شود که اثرگذاری وی در تولید و گسترش علم و هنر و فناوری و فرهنگ‌سازی و مدیریت کشور محسوس باشد و هوش، خلاقیت، کارآفرینی و نبوغ فکری وی در راستای تولید و گسترش دانش و نوآوری موجب سرعت‌بخشیدن به رشد و توسعهٔ علمی و اعتلای جامعهٔ انسانی کشور گردد.

از دیدگاه امام خامنه‌ای، نخبه به‌عنوان یک توصیف ارزشی، آن انسانِ صاحب استعدادِ پُرکارِ پُرتلاشی

1. Parto

است که از هدایت الهی بهره گرفته باشد (۱۴۰۱/۷/۲۷). در این تعریف علاوه‌بر استعداد خدادادی که در وجود فرد ازسوی خالق متعال به ودیعه نهاده شده، به کار و تلاش و همت او برای شکوفایی این استعداد نیز اشاره شده است و آنچه بار ارزشی به مفهوم نخبگی می‌دهد، همراه‌شدن با هدایت و توفیق الهی برای بهره‌گیری از این ظرفیت در مسیر رشد و تعالی اجتماعی و خدمت به دیگران و جامعه است.

دانایی ازجمله مهم‌ترین ویژگی انسان‌هاست که او را در برابر جامعه و اطرافیان متعهد می‌کند و بار مسئولیت را بر دوش انسان سنگین‌تر می‌کند و انتظار جامعه را نیز از این افراد افزایش می‌دهد. از نگاه رهبر معظم انقلاب (۱۴۰۳/۷/۱۱)، فرد نخبه مسئولیتش از آحاد متوسط مردم بیشتر است؛ چون از تفضلات الهی بیشتر بهره‌مند شده است و لذا فرمودند:

«این علم، شما را مسئول می‌کند. 'مسئول می‌کند' یعنی چه؟ یعنی باید، هم از علمتان به نفع مردم استفاده کنید، هم از اعتباری که این علم به شما داده به نفع مردم استفاده کنید» (۱۴۰۲/۷/۲۵). «از فرد نخبه این انتظار وجود دارد که ظرفیت شخصی خود را تبدیل به ظرفیت ملی کند و توانایی‌های خود را درجهت حل مسائل کشور قرار دهد» (۱۴۰۱/۷/۲۷).

نخبگان جامعه در برابر امروز و فردای جامعهٔ خود مسئولیت دارند و نکتهٔ مهم، تشخیص درست رسالتی است که بر عهده دارند. امام خامنه‌ای در بیانیهٔ گام دوم و سند الگوی اسلامی‌ـایرانی پیشرفت، مسیر حرکت آینده انقلاب اسلامی و افق روشن آن را تبیین کردند. بنابراین مهم‌ترین رسالت امروز نخبگان جامعهٔ اسلامی، ورود جدی به موضوعات مطرح‌شده توسط رهبر معظم انقلاب در بیانیهٔ گام دوم و چشم‌انداز بزرگ آن، یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی است. در این پژوهش تلاش شده با روش علمی تحلیل مضمون ابعاد این مسئولیت‌ها از دیدگاه رهبر معظم انقلاب تبیین و تحلیل شود.

۲ـ۲. گفتمان تمدن نوین اسلامی

فرهنگ یا تمدن، مفهوم گسترده‌ای دارد که شامل علم و دانش، اعتقادات، هنر و اخلاقیات است. تمدن نهایت ترقی ملت‌ها به‌سوی وصول به مقام بلند علمی و فنی است (خسروانی و عین القضاتی، ۱۳۹۸، ص۹۳). از دیدگاه جامعه‌شناس مسلمان، ابن خلدون، تمدن حالت اجتماعی انسان است؛ جامعه‌ای که با تشکیل حاکمیت و ازطریق تشکیل مناصب و پایگاه‌های حکومتی، نظم‌پذیر می‌شود و از حالت زندگی فردی به زندگی شهری روی می‌آورد و موجب تعالی فضایل و ملکات انسانی چون علم و هنر می‌شود. به اعتقاد امام خمینی (رحمه الله علیه)، تمدن اسلامی، تمدن اصیل و پویایی است که از متن اسلام ناب و آموزه‌های مبتنی‌بر فطرت و غایت زیست بشری برخاسته که به‌رغم تأیید و توجه فراوان بر وجوه عینی و مظاهر و تجلیات مادی تمدنی، محور و ستون فقرات آن بر جهت‌دهی توحیدی و معنوی قرار

گرفته است که هدفی جز سعادت حقیقی بشریت در سایهٔ بهسازی این‌جهانی و دگرجهانی او ندارد (عزتی، چهاردولی و ترابی، ۱۳۹۹، ص۷۹). مراد از تمدن نوین اسلامی، پیشرفت همه‌جانبهٔ مظاهر مادی و معنوی مسلمانان در دو بخش سخت‌افزاری از قبیل علم، اختراع، اقتصاد، سیاست، اعتبار بین‌المللی و... و بخش نرم‌افزاری به‌عنوان حاکمیت سبک زندگی در همهٔ مظاهر زندگی، براساس عقلانیت دینی و معرفتی، عقلانیت اخلاقی، حقوقی و عقلانیت ابزاری به‌منظور شکوفاکردن مادیات درجهت پیشرفت دنیوی و سعادت اخروی است... تمدن نوین اسلامی در پی آن است که ضمن بهره‌برداری از امکانات و ابزارهایی که براثر پیشرفت‌های علمی و فنی تمدنی بشر به دست آمده، در کنار ایجاد رفاه و آسایش مادی، آرامش معنوی را نیز به او عطا کند. هدف غایی در برقراری تمدن نوین اسلامی تحقق رسالت دینی، فرهنگی، انسانی و اسلامی در راستای حرکت به‌سوی حیات طیبه با بهره‌مندی از همهٔ ظرفیت‌های مادی و معنوی است که خداوند برای تأمین سعادت و تعالی انسان، در عالم طبیعت و در وجود خود آنان تعبیه کرده است. حیاتی که در آن خردورزی، اخلاق، معنویت، انسان‌دوستی و روابط اجتماعی دین‌مدار و اخلاق‌مدار حاکم باشد. عبارت تمدن‌سازی نوین که مقام معظم رهبری مطرح کرده‌اند درواقع همان احیای تمدن اسلامی است که با پیروزی انقلاب اسلامی نگاه‌ها به آن معطوف گردیده است، یعنی احیای عزت و کرامت انسان مسلمان در کنار برخورداری از دستاوردهای علمی و فناوری که می‌تواند نویدبخش ایجاد تمدنی نمونه باشد. تأکید ایشان بر عنصر پیشرفت همه‌جانبه به‌عنوان ماهیت واقعی تمدن نوین اسلامی درواقع به معنای تأکید بر عنصر حرکت و تعالی در همهٔ عرصه‌ها و همهٔ جنبه‌های زندگی مادی و معنوی است (خسروانی و عین القضاتی، ۱۳۹۸، ص۹۵).

تمدن اسلامی بیان‌کنندهٔ فرهنگ، تاریخ و سنن و باورهای دینی مسلمین است و نقطهٔ آغاز آن به پیدایی اسلام برمی‌گردد؛ ولی در چهارده قرن گذشته با افت‌وخیزهایی مواجه بوده است. انقلاب اسلامی در قرن بیستم به رهبری امامَین انقلاب، حیات دوباره‌ای به تمدن اسلامی بخشید و برای تحقق همهٔ اهداف آن تلاش می‌کند (فروتنی و بحرانی،۱۴۰۲، ص۲۰۹). کلیدواژهٔ تمدن نوین اسلامی مکرر در کلام امام خامنه‌ای به کار رفته و به‌عنوان آرمان و هدف غایی انقلاب اسلامی ایران معرفی شده است. چنانچه فرمودند:

> *«خط کلی نظام اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی است» (۱۳۷۹/۷/۱۴). «جهت‌گیری حرکت عمومی ملت ایران به سمت تشکیل جامعه اسلامی و درنهایت تمدن پیشرفته اسلامی است... و همهٔ راهکارها باید با الهام از جهت‌گیری کلی کشور یعنی رسیدن به جامعهٔ اسلامی و تمدن پیشرفته اسلامی صورت گیرد» (۱۳۹۸/۳/۱). «تا انقلاب را به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه) هست، نزدیک کند» (۱۳۹۷/۱۱/۲۲).*

این موضوع به قدری جدی است که فرمودند:

«باید همه احساس کنند که مسئولیت ایجاد تمدن اسلامی نوین بر دوش آن‌هاست» (۱۳۹۱/۷/۲۳). «... همهٔ دنیای اسلام متحد بشوند درجهت رسیدن به تمدن نوین اسلامی. این چیزی است که جمهوری اسلامی هدف غایی قرار داده، رسیدن به تمدن اسلامی، منتها تمدن متناسب با این زمان، تمدن نوین اسلام» (۱۳۹۸/۸/۲۴).

امام خامنه‌ای در دیدار با دانشجویان، مراحل تشکیل تمدن نوین اسلامی را به‌تفصیل تبیین فرمودند (بیانات امام خامنه‌ای در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۷/۲۴). از دیدگاه معظم له، پنج مرحلهٔ شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی عبارت‌اند از: انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعهٔ اسلامی و تمدن اسلامی (بیانات امام خامنه‌ای در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۴/۶/۸).

رهبر معظم انقلاب دررابطه‌با نقش مهم و کلیدی علم و فناوری در تمدن نوین اسلامی فرمودند:

«بدون شک علم پایهٔ تمدن است» (۸۲/۲/۲۲).

با تحلیل این بیانات می‌توان گفت که از دیدگاه امام خامنه‌ای، هدف نهایی انقلاب اسلامی ایجاد تمدن نوین اسلامی و زمینه‌سازی برای ظهور منجی عالم بشریت، مهدی موعود (عج الله تعالی فرجه الشریف) است و پیشرفت و جهش علمی به‌عنوان یکی از عوامل مهم و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی است، ازاین‌رو مسئولیت نخبگان علمی در این زمینه بسیار مهم است.

۳. روش پژوهش

هدف این پژوهش تحلیل و تبیین مسئولیت‌های نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای است. این پژوهش، کیفی و توصیفی‌ـتحلیلی است و از نظر هدف، اکتشافی و بنیادی است؛ به‌این‌دلیل که نخبگان علمی می‌توانند از نتایج آن در عمل به مسئولیت‌های خود در قبال جامعه و تحقق آرمان‌های تمدن نوین اسلامی استفاده کنند، کاربردی نیز محسوب می‌شود. جامعهٔ آماری تحقیق (محتوای مورد تحلیل)، همهٔ بیانات امام خامنه‌ای به‌صورت تمام‌شمار، در ارتباط با موضوع تحقیق است که برای تجزیه‌وتحلیل آن‌ها از روش تحلیل مضمون شبکه‌ای استفاده شد. این روش برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در تحقیقات کیفی از نوع بنیادی مناسب است (عابدی جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخ‌زاده،۱۳۹۰، ص۱۵۹). در این پژوهش برای اجرای روش تحلیل مضمون شبکه‌ای، ابتدا متون مرتبط با مسئولیت‌های نخبگان و کلمات

مترادف با آن، از متن بیانات امام خامنه‌ای مندرج در پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری در قلمرو زمانی سال‌های ۱۳۶۸ تا مهر ماه ۱۴۰۳ استخراج شد و سپس با روندی مشخص و طی سه گام، شبکهٔ مضمون‌ها به‌صورت سلسله‌مراتبی با عناوین: ۱. مضامین پایه‌ای۲. مضامین سازمان‌دهنده ۳. مضامین فراگیر از محتوای بیانات امام خامنه‌ای، انتزاع و با استفاده از یافته‌های تحقیق ابعاد مسئولیت‌های نخبگان از دیدگاه امام خامنه‌ای تبیین شد. مضامین فراگیر یافته‌های نهایی تحقیق است که مؤلفه‌های مرتبط با وظایف و مسئولیت‌های نخبگان از دیدگاه امام خامنه‌ای را تبیین و واکاوی می‌کند. برای سنجش روایی تحقیق و به‌منظور اعتبارسنجی یافته‌ها، علاوه‌بر اینکه با مطالعهٔ مبانی نظری، پیشینه و اهداف تحقیق، مضمون‌های پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر از متن بیانات امام خامنه‌ای انتخاب شدند، قبل‌از شناسه‌گذاری، داده‌ها را به‌طور مستمر دو پژوهشگر این تحقیق بازبینی کرده‌اند.

٤. یافته‌های پژوهش

براساس یافته‌های تحقیق جملات پایه (داده‌های) مستخرج از بیانات امام خامنه‌ای در ارتباط با موضوع پژوهش با فراوانی ۱۸۹ کد به دست آمد؛ با تحلیل و مرور مضمون‌های پایه و طبقه‌بندی آن‌ها، مضمون‌های سازمان‌دهنده و در مرحلهٔ بعد با تحلیل و مرور آن‌ها، مضمون‌های فراگیر مشخص شد که در جدول ۱ مشاهده می‌شود.

جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	علم مسئولیت‌آور است[۱]	لزوم احساس مسئولیت نخبگان	مسئولیت‌های اخلاقی نخبگان
۲	احساس مسئولیت در برابر نعمت نخبگی و استفادهٔ صحیح از آن[۲]		
۳	به جا آوردن شکر نعمت نخبگی ازطریق احساس مسئولیت[۳]		
۴	مسئول بودن نخبگان به‌عنوان یکی از آحاد جامعه[٤]		
۵	بیشتر بودن مسئولیت نخبگان در مقایسه با آحاد مردم[۵]		

۱. علم مسئولیت‌آور است، مثل همهٔ دارایی‌های دیگر... علم، شما را مسئول می‌کند (۱۴۰۲/۷/۲۵).
۲. نخبگان... ازطریق احساس مسئولیت و استفاده از این استعداد و توانایی در مسیر صحیح خود، شکر آن را به جا آورند (۱۳۹۵/۷/۲۸).
۳. بحث احساس مسئولیت نخبگان است... شکر نعمت نخبگی ازجملهٔ همین است (۱٤۰۰/۸/۲٦).
٤. نخبه «مسئول» است...مثل همهٔ آحاد جامعه (۱٤۰۳/۷/۱۱).
۵. فرد نخبه مسئولیتش از آحاد متوسط مردم بیشتر است؛ چرا؟ برای خاطر اینکه از تفضلات الهی بیشتر بهره‌مند شده (۱٤۰۳/۷/۱۱).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۶	لزوم نگاه عالمانه و حکیمانه به مفهوم نخبگی به‌عنوان رزق الهی[۱]	لزوم احساس مسئولیت نخبگان	مسئولیت‌های اخلاقی نخبگان
۷	استفاده از نعمت نخبگی درجهت رضای خدا[۲]		
۸	استمرار تلاش‌ها فارغ از حمایت مسئولان[۳]		
۹	لزوم کار و تلاش نخبگان در کنار استعداد خدادادی[٤]		
۱۰	احساس مسئولیت در قبال آینده[٥]		
۱۱	حفظ موازین اسلامی و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی در استفاده از علم[٦]	به‌کارگیری ظرفیت نخبگی در مسیر رضای الهی و فضائل انسانی	
۱۲	پالایش فرهنگ غربی توسط نخبگان[۷]		
۱۳	لزوم حرکت در مسیر هدایت الهی[۸]		
۱۴	تقویت علمی، عملی، خودسازی روحی و جسمی[۹]		
۱۵	هدف‌گذاری علمی مبتنی‌بر اخلاق، عدالت و معنویت با رویکرد تمدنی[۱۰]		
۱۶	پیگیری پیشرفت و عقلانیت علمی به‌عنوان وظیفهٔ دینی[۱۱]		

۱. یک نگاه عالمانه و حکیمانه به اصل نخبگی بکنید... همهٔ این‌ها ... رزق الهی است (۱۳۹۳/۷/۳۰).

۲. این نعمت نخبگی... در جهت رضای الهی قرار بگیرد (۱٤۰۰/۰۸/۲٦).

۳. اجازه ندهد نامهربانی‌هایی که در برخی دستگاه‌ها به نخبگان می‌شود، او را از ادامه راه و تلاش و احساس مسئولیت بازدارد (۱۴۰۰/۸/۲۶).

٤. یک عنصر در ایجاد نخبه استعداد طبیعی او است؛ فکر خوب... عنصر دوم... تلاش و همت و کار و پشتکار و مانند این‌ها است (۱۴۰۱/۷/۲۷).

٥. نخبگان ما نسبت به آینده احساس مسئولیت کنند (۱۳۹۱/۷/۱۲).

٦. حفظ موازین اسلامی و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی در استفاده از علم و فناوری (۱۳۹۳/۶/۲۹).

۷. فرهنگ غربی باید به‌وسیلهٔ نخبگان و روشن‌فکران، پالایش شود (۱۳۷۹/۱۲/۱۲).

۸. نخبه آن کسی است که این حرکت را با توفیق الهی دنبال کند و با هدایت الهی پیش برود (۱۴۰۱/۷/۲۷).

۹. هرچه می‌توانید، خودتان را از لحاظ علم و عمل و تزکیه و تقویت روح و تقویت جسم... آماده کنید (۱۳۹۱/۷/۲۳).

۱۰. ما در تمدن اسلامی و در نظام مقدس جمهوری اسلامی که به سمت آن تمدن حرکت می‌کند، این را هدف گرفته‌ایم که دانش را همراه با معنویت پیش ببریم... ما می‌خواهیم علم با اخلاق پیش برود. دانشگاه همچنان که مرکز علم است، مرکز دین و معنویت هم باشد (۱۳۷۶/۶/۱۹)

۱۱. کار شما پیشرفت علمی و پیگیری عقلانیت علمی است... این وظیفه است (۱۳۸۳/۷/۱۵)

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۷	استعانت از خداوند متعال[۱]	به‌کارگیری ظرفیت نخبگی در مسیر رضای الهی و فضائل انسانی	مسئولیت‌های اخلاقی نخبگان
۱۸	مراقبت در معنویت و تهذیب نفس[۲]		
۱۹	علم توأم با اخلاق، دین و معنویت[۳]		
۲۰	رعایت تقوا[٤]		
۲۱	مراقبت در تفکر[٥]		
۲۲	انس با خدا و قرآن[٦]		
۲۳	مانع‌زدایی از موانع فرهنگی[۷]		
۲۴	فراگیری علم برای خدمت، پیشرفت فضائل انسانی و دفاع از حقوق انسان‌ها[۸]		
۲۵	ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم[۹]		
۲۶	نجات بشریت از ضلالت و جهالت[۱۰]		
۲۷	ایجاد صلاحیت علمی و اخلاقی در خود برای نقش‌آفرینی در پیشرانی[۱۱]		

۱. از خدای متعال کمک بخواهیم(۱۴۰۲/۸/۲۸ و ۱۳۹۴/۴/۱۳)

۲. مراقبت کنید در معنویت، در تهذیب نفس (۱۳۹۱/۷/۱۲).

۳. علم را باید با دین و اخلاق توأم کرد (۱۳۸۵/٦/۲۵). سازندگی اخلاقی و معنوی در کنار علم (۱۳۹۴/۸/۲۰).

٤. نخبگان عزیز خودشان از خودشان مراقبت کنند... تقوا به معنای محافظت از خویشتن است، خودنگهداری است (۱۳۹٦ /۷/۲٦).

٥. مراقبت بعدی، مراقبت در تفکر است (۱۳۹۱/۷/۱۲).

٦. با خدا انس پیدا کنید...انس با قرآن (۱۳۹۱/۷/۱۲).

۷. در مورد مسئله مانع‌زدایی... مهم‌ترین موانع... موانع فرهنگی است (۱٤۰۰/۸/۲٦).

۸. علم را برای خدمت، برای معنویت، برای پیشرفت فضائل انسانی، برای دفاع حقیقی از حقوق انسان باید فرابگیریم (۱۳۸۹/۷/۱٤).

۹. نباید تحمل کنند پُرخوری ستمگر و گرسنگی ستمدیده را (۱۴۰۲/۷/۲۵).

۱۰. بشریت باید از این ضلالت، از این جهالت نجات پیدا کنند؛ این را شما می‌توانید انجام بدهید (۱۳۹۵/۷/۲۸).

۱۱. صلاحیت‌های لازم برای نقش‌آفرینی فردا را در خودشان ایجاد کنند... برای نقش‌آفرینی در پیش‌رانی (۱٤۰۲/۱۱/۲۹).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۲۸	آرمان‌گرایی، آرمان‌خواهی و هدف‌گذاری سیاسی و اجتماعی[۱]	به‌کارگیری ظرفیت نخبگی در مسیر رضای الهی و فضائل انسانی	مسئولیت‌های اخلاقی نخبگان
۲۹	تقویت هویت ملی و آرمان‌خواهی[۲]		
۳۰	داشتن روحیهٔ «ما می‌توانیم» و امید به آیندهٔ روشن[۳]		
۳۱	لزوم امیدواری و امیدبخشی[٤]		
۳۲	پرهیز از غرور و خودبرتربینی و طلبکاری[٥]	پرهیز از رذائل اخلاقی و سرگرمی‌های زیان‌بار در فضای مجازی و غیرمجازی	
۳۳	پرهیز از احساس تافتهٔ جدا بافته بودن[٦]		
۳۴	پرهیز از سرگرمی‌های زیان‌بار در فضای مجازی و غیرمجازی[۷]		
۳۵	پرهیز از راحت‌طلبی، و بی‌همتی و خطرگریزی[۸]		
۳۶	پرهیز از حاشیه‌سازی و سیاست‌بازی[۹]		
۳۷	پرهیز از یأس و ناامیدی[۱۰]		

۱. دوم جریان آرمان‌گرایی‌ها و آرمان‌خواهی‌ها و هدف‌گذاری‌های سیاسی و اجتماعی (۱۳۸۷/۹/۲۴).

۲. تقویت هویت ملی و تقویت آرمان‌خواهی در مجموعهٔ نخبه‌ها (۱۳۹۷/۷/۲۵).

۳. سرشار از... اعتمادبه‌نفس، اعتقاد به اینکه «ما می‌توانیم»، امید به آینده، افق‌های آینده را روشن و درخشان دیدن (۱۳۹٤/٤/۱۳).

٤. دچار ناامیدی نشوید. شما باید کانون تزریق امید به بخش‌های دیگر باشید (۱۴۰۱/۲/۶).

٥. اولین حرف این است که مواظب باشید غرور شما را نگیرد... غرور، خودبیش‌بینی، طلبکاری؛ این‌ها درست نیست (۱۳۸٦/٦/۱۲).

٦. روحیهٔ جهادی را بر روحیهٔ تافتهٔ جدا بافته بودن ترجیح بدهید **(۱۳۹٤/۷/۲۲).**

۷. اسیر سرگرمی‌های زیان‌بار نشوید... در فضای مجازی یا غیرمجازی (۱۴۰۱/۷/۲۷) و (۱٤۰۰/۸/۲٦).

۸. راحت‌طلبی، نداشتن همت، نداشتن خطرپذیری؛ این‌ها چیزهایی است که مانع‌های اساسی تولید است (۱٤۰۰/۸/۲٦).

۹. سیاست‌بازی نشود... این حاشیه‌سازی‌ها به...پیشرفت علم، لطمه می‌زند (۱۳۹٤/٤/۱۳) و (۱۳۹۳/٤/۱۱).

۱۰. عزیزان من! همه‌چیز به امید متکی است؛ بیان را نوعی نکنید که معنایش حاکمیت فضای یأس بر تحرک باشد (۱۳۸۳/۷/٥).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۳۸	استفاده از استعداد نخبگی برای خیررسانی به کشور و مردم[۱]	به‌کارگیری نخبگی برای خدمت به مردم و اقتدار و پیشرفت کشور خود	مسئولیت‌های اجتماعی نخبگان
۳۹	صرف نعمت نخبگی در جای خودش[۲]		
۴۰	صرف موهبت نخبگی در راه خدا و خدمت به مردم بدون منت[۳]		
۴۱	استفاده از علم و اعتبار علمی به نفع مردم[٤]		
۴۲	استفاده از استعداد نخبگی برای پیشرفت علمی کشور[٥]		
۴۳	نقش‌آفرینی در بهبود اوضاع خانه، کشور و ملت خود[٦]		
۴۴	احساس تعهد و پاسخ به نیازها، مطالبات و مصالح عمومی کشور[۷]		
۴۵	مراقبت از وضعیت کشور[۸]		
۴۶	تحلیل درست مسائل کشور[۹]		
۴۷	هدف‌گذاری‌های سیاسی و اجتماعی[۱۰]		
۴۸	مدیریت تحولات اجتماعی درجهت پیشرفت کشور[۱۱]		
۴۹	با همت، بصیرت دینی و انگیزه ایمانی در خدمت پیشرفت کشور باشند[۱۲]		

۱. این استعداد... را حقیقتاً برای خیر کشورتان، خیر مردمتان... به راه بیندازید (۱۳۷۸/۷/۱۹).

۲. این نعمت را در جای خودش مصرف کنید (۱۳۹۵/۷/۲۸).

۳. انفاق این رزق به این است که آن را در راه خدا خرج کنید؛ برای خیر بندگان خدا مصرف کنید. منتی هم نباید داشت (۱۳۹۳/۷/۳۰).

٤. هم از علمتان... هم از اعتباری که این علم به شما داده به نفع مردم استفاده کنید (۱۴۰۲/۷/۲۵).

٥. این [استعداد] را حقیقتاً برای... پیشرفت علمی در کشور به راه بیندازید (۱۳۷۸/۷/۱۹).

٦. یک انسان نخبه آن‌وقتی سرافراز و سربلند است که بتواند در بهبود اوضاع کشور و خانه و ملت خودش و بهبود زندگی و آینده و تاریخ انسان‌هایی که ذی‌حق نسبت به او هستند، نقش ایفا کند (۱۳۸۳/۷/۵).

۷. به نیازها و مطالبات عمومی و به مصالح کشور بیندیشند؛ به آن‌ها پاسخ دهند و خودشان را متعهد بدانند (۱۳۸۳/۸/۱۰).

۸. مراقبت نسبت به وضعیت کشورتان (۱۳۹۱/۷/۱۲).

۹. نگاه درست و دقیق به مسائل کشور، تحلیل مسائل کشور (۱۳۹۱/۷/۱۲).

۱۰. هدف‌گذاری‌های سیاسی و اجتماعی (۱۳۸۷/۹/۲۴).

۱۱. وظیفهٔ نخبگان فکری و فرهنگی جامعه و حوزه و دانشگاه، مدیریت تحولات اجتماعی است... این تحول برای پیشرفت است (۱۳۸۵/۸/۱۸).

۱۲. بازوان پُرقدرتی باشند برای پیشرفت کشور، سرشار از انگیزه‌ی ایمانی، بصیرت دینی، همت بلند... (۱۳۹٤/٤/۱۳).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۵۰	شناسایی خلأها و خطرات و کمک فکری به مسئولین برای رفع آن‌ها[۱]	به‌کارگیری نخبگی برای خدمت به مردم و اقتدار و پیشرفت کشور خود	مسئولیت‌های اجتماعی نخبگان
۵۱	کمک به عزت، اقتدار، پیشرفت و معنویت کشور[۲]		
۵۲	به‌کارگیری توانایی نخبگی برای حلّ مسائل کشور[۳]		
۵۳	بازگشت به کشور و صرف توانایی نخبگی برای پیشرفت کشور[٤]		
۵۴	کمک به سازندگی کشور و برطرف کردن ضعف‌ها[۵]		
۵۵	مهاجرت برای استفاده از امکانات موجود دنیا و خدمت به کشور[٦]	قرار ندادن ظرفیت نخبگی در خدمت دشمنان و بیگانگان	
۵۶	مهاجرت به نیت تکامل علمی و خدمت به کشور[۷]		
۵۷	لزوم بازگشت نخبگان به کشور برای خدمت به مردم و کشور خود[۸]		
۵۸	خدمت به کشور به‌جای خدمت به جوامع بیگانه[۹]		
۵۹	قرار ندادن ظرفیت نخبگی در اختیار دشمنان[۱۰]		
۶۰	انجام انواع فعالیت‌های جهادی[۱۱]	مجاهدت در همهٔ عرصه‌ها	مسئولیت‌های جهادی نخبگان
۶۱	انجام جهاد مالی و تبیینی[۱۲]		

۱. وظیفهٔ نخبگان این است که خلأها را شناسایی کنند، منافذ خطر را شناسایی کنند، راه‌های رفع خلأ را و بستن منافذ خطر را جستجو کنند... به مسئولین کمک فکری کنند (۱٤۰۲/۱۱/۲۹).

۲. تبدیل کشور به کشوری دارای عزت... سرشار از معنویت و ایمان... پیشرفته... قدرتمند (۱۳۹۵/۷/۲۸).

۳. بایستی نخبه... این توانایی را در خدمت حل مسائل کشور قرار بدهد (۱۴۰۱/۷/۲۷).

٤. بعداز پایان تحصیلات به کشور برگردد و توانایی‌های خود را برای پیشرفت کشور به کار گیرد (۱٤۰۱/۷/۲۷).

۵. کشورتان را بسازید، می‌توانید ضعف‌هایش را برطرف کنید (۱۳۹٤/۷/۲۲).

٦. مهاجرت نخبگان برای استفاده از امکانات موجود دنیا و... برای کشورشان باشد (۱۳۸۱/۷/۳).

۷. مهاجرت نخبگان برای تکمیل خود و... برای کشورشان باشد (۱۳۸۱/۷/۳).

۸. نخبه باید کنار مردم خودش بماند. نمی‌گویم مهاجرت نکند... برود برای‌اینکه برگردد این‌جا برای کشورش کار کند (۱٤۰۱/۷/۲۷).

۹. به‌جای اینکه خودتان را در معدهٔ بی‌رحم جوامع بیگانه هضم کنید... برای کشورتان کار کنید (۱۳۹٤/۷/۲۲).

۱۰. در این‌جا رشد می‌کنند، وقتی نوبت ثمردهی می‌رسد، می‌روند میوه‌شان را به دیگری می‌دهند؛ گاهی هم آن دیگری دشمن است (۱۴۰۱/۷/۲۷).

۱۱. همهٔ این کارهایی که ما می‌گوییم انجام بدهند، جهاد است (۱٤۰۲/۱۱/۲۹).

۱۲. مثل جهاد مالی، جهاد تبیینی (۱۴۰۳/۷/۱۱).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۶۲	جهاد فکری و علمی در میدان علم و دین وآرمانگرایی[۱]	مجاهدت در همهٔ عرصه‌ها	مسئولیت‌های جهادی نخبگان
۶۳	تلاش برای ماندن در طراز نخبگی[۲]		
۶۴	ایجاد آمادگی در خود برای حضور در میدان‌های مختلف[۳]		
۶۵	حضور در اردوهای جهادی و تماس مستقیم با مردم[٤]		
۶۶	غفلت نکردن از توانایی‌های خود[٥]	غفلت نکردن از ظرفیت‌ها	
۶۷	غفلت نکردن از ظرفیت‌های کشور[٦]		
۶۸	تقویت خودباوری و روحیهٔ «ما می‌توانیم»[۷]		
۶۹	اعتقاد به توانمندی‌های کشور و شناخت جایگاه آن در دنیا[۸]		
۷۰	نخبگان مرعوب پیشرفت‌های علمی غرب نشوند[۹]		
۷۱	لزوم مقابله با جریانی که با جنبش علمی بدخواهانه رفتار می‌کند[۱۰]	دشمن شناسی و مقابله با جنگ نرم	
۷۲	مقابله با سیاه‌نمایی و تصویرسازی غلط دشمن[۱۱]		
۷۳	مقابله با جنگ رسانه‌ای و تبلیغات دشمن[۱۲]		

۱. باید مسؤولیت سنگین روشن‌گری و جهاد فکری و علمی را... در میدان علم و دین و آرمان‌گرایی... بپردازند (۱۳۷۸/۳/۱۲).

۲. سعی کنید در طراز نخبگی باقی بمانید... باید بتوانید این نخبگی را حفظ کنید (۱۳۹۱/۷/۱۲).

۳. برای حضور در میدان‌های گوناگون؛ خودشان را آماده کنند (۱٤۰۲/۱۱/۲۹).

٤. حضور در اردوهای جهادی، تماس مستقیم با مردم (۱۳۹۴/۷/۲۲).

٥. اگر شما از توانایی‌های خودتان غفلت کنید، دیگر تلاش نخواهید کرد (۱۴۰۱/۷/۲۷).

٦. غفلتِ دیگر [غفلت از] ظرفیت‌های کشور است (۱۴۰۱/۷/۲۷).

۷. از لحاظ علمی و همچنین از لحاظ سیاسی، باید اعتمادبه‌نفس کاملی را در خودتان به وجود آورید (۱۳۷۹/۰۷/۱۴) و (۱۳۸۲/۲/۲۲).

۸. معتقد به توانایی‌های کشور... موقعیت کشور را در دنیا بشناسد (۱۳۹۷/۳/۲۰).

۹. مرعوب غرب هم نشوید (۱۳۹٤/۷/۲۲).

۱۰. در مقابل شما یک جریان بددلانه‌ای، بدخواهانه‌ای وجود دارد... این‌ها باید برداشته بشود (۱۳۹۴/۷/۲۲).

۱۱. مهم‌ترین کاری که دشمن می‌خواهد بکند تصویرسازی غلط از وضع کشور است؛.. اگر... نخبه نتواند سهم ایفا کند، وظیفه‌اش را انجام نداده (۱۳۹۷/۷/۲۵).

۱۲. امروز نخبگان ما می‌توانند... در یک میدان وسیعی در مقابله با جبههٔ دشمن ... آن جبهه... تبلیغات دارد، رسانه دارد (۱۳۹۱/۷/۱۲).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۷۴	غفلت نکردن از دشمن[۱]	دشمن شناسی و مقابله با جنگ نرم	مسئولیت‌های جهادی نخبگان
۷۵	مقابله با جنگ نرم دشمن[۲]		
۷۶	دشمن‌شناسی و نهراسیدن از تهدید دشمن[۳]		
۷۷	لزوم استفاده از ظرفیت‌های داخلی برای خنثی‌سازی تحریم‌ها[٤]	حل عالمانهٔ مسائل کشور	۴
۷۸	لزوم داشتن رویکرد علمی برای خنثی‌سازی تحریم‌ها[٥]		
۷۹	خنثی‌سازی توطئه‌ها با ایجاد عزت و اقتدار علمی و اقتصادی[٦]		
۸۰	حل عالمانهٔ مسائل کشور[۷]		
۸۱	بازدارندگی، کمک به جبهه مقاومت و غلبه بر دشمنی‌ها با تفوق علمی[۸]		
۸۲	تعامل فعال با مراکز علمی جهان[۹]	تعامل فعال با مراکز علمی همراه با دانش‌افزایی	
۸۳	حفظ استقلال در فناوری همراه با تعامل علمی[۱۰]		

۱. از دشمن هم نباید نخبه‌های ما غافل بشوند (۱۴۰۱/۷/۲۷).

۲. در جنگ نرم، قدر مسلم نخبگان فکری‌اند که باید به میدان بیایند. یعنی شما افسران جوانِ جبهه مقابله با جنگ جنگ نرم هستید (۱۳۸۸/٦/٤) و (۱۴۰۱/۷/۲۷).

۳. دشمن را بشناسیم، توانایی‌های او را بدانیم، اما نترسیم؛ اگر ترسیدید، باخته‌اید (۱۴۰۲/۱۱/۲۹).

٤. تحریم‌ها هم البته زحمت‌هایی ایجاد می‌کند اما می‌تواند مانع پیشرفت نشود؛ [باید] از ظرفیت‌هایمان استفاده کنیم (۱۳۹٤/٤/۱۳).

٥. با نگاه علمی به مسائل کشور و توجه به علم و پیوند دادن علم و صنعت و کشاورزی... تحریم‌ها بی‌اثر خواهد (۱۳۹۳/٤/۱۱).

٦. آن‌وقتی که توانستید کشور را به اقتدار علمی و به اقتدار اقتصادی برسانید... آن روز البته توطئه‌ها کم خواهد شد؛ مأیوس خواهند شد (۱۳۸۷/۹/۲۴).

۷. این مشکلات باید به‌صورت علمی حل بشود (۱۳۹۷/۳/۲۰).

۸. باید با تفوق علمی بر آن‌ها غلبه پیدا کنیم... برتری علمی و فناوری گاهی می‌تواند دست دشمن را از ضربه وارد کردن به جمعیت‌های بزرگی مثل غزه و ضاحیه کوتاه کند (۱۴۰۳/۷/۱۱).

۹. گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در حوزهٔ علم و فناوری با سایر کشورها... به‌ویژه جهان اسلام همراه با تحکیم استقلال کشور (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۱۰. درست است که ما در پیِ استقلال فناوری هستیم ـ در این تردیدی نیست و این باید تحقق پیدا کند ـ اما بالاخره این مثل ظروف مرتبطه است؛ در همهٔ زمینه‌ها بده‌بستان است (۱۳۹٦/۷/۲٦).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۸۴	تقویت ارتباط بین مراکز علمی ملی و فراملی[۱]	تعامل فعال با مراکز علمی همراه با دانش‌افزایی	۴
۸۵	اهتمام بر انتقال فناوری از خارج کشور[۲]		
۸۶	انتقال تجارب علمی خود به نسل جوان[۳]		
۸۷	تأکید بر فراگیری علم و فناوری از دیگران[٤]		
۸۸	استفاده از تجارب علمی جهان با حفظ روحیهٔ استغنا[٥]		
۸۹	استفاده از تجارب علمی جهان همراه با دانش‌افزایی[٦]		
۹۰	استفاده از تجارب علمی جهان برای برپایی تمدن اسلامی[۷]		
۹۱	تأکید بر نواندیشی و نوآوری علمی[۸]	خلاقیت و نوآوری علمی	
۹۲	ارتقای روحیهٔ خودباوری، شجاعت علمی و کار جمعی[۹]		
۹۳	تولید علم، نوآوری و نظریه‌پردازی[۱۰]		
۹۴	ایجاد رقابت سازنده برای نوآوری علمی و فناوری[۱۱]		

۱. توسعه و تقویت شبکه‌های ارتباطات ملی و فراملی میان دانشگاه‌ها... با اولویت کشورهای اسلامی (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۲. اهتمام بر انتقال فناوری و کسب دانش طراحی و ساخت برای تولید محصولات در داخل (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۳. این تجربه‌های شما بود؛ این‌ها ذخیره‌های علمی است؛... و در دانشگاه‌ها باید تدریس بشود (۱۴۰۲/۵/۱۵).

٤. ما از گرفتن دانش از دیگران ابا نداریم (۱۳٦۸/۳/۲۳). ما علم را از همه‌کس می‌گیریم؛ حرفی نداریم (۱۳۸٤/۲/۱۹).

٥. روح استغنا ـ نه به معنای اعراض از فراگیری از بیگانگان، که این را ما هرگز توصیه نکرده‌ایم و نمی‌کنیم؛ حاضریم شاگردی کنیم پیش دیگران که از ما بیشتر بلدند ـ روحیهٔ استغنا از تأثیرگذاری، تحمیل و سوءاستفاده از انتقال دانش (۱۳۹٤/٤/۱۳).

٦. علم را یاد می‌گیریم؛ اما بر علم می‌افزاییم (۱۳٦۸/۳/۲۳).

۷. امروز از دانش جهان استفاده می‌کنیم، از ابزارهای موجود جهانی استفاده می‌کنیم برای برپا کردن تمدن اسلامی، اسلامی، منتها با روح اسلامی و با روح معنویت (۱۳۹٤/۱۰/۸).

۸. یکی از وظایف مهم دانشگاه‌ها عبارت است از نواندیشی علمی (۱۳۷۹/۱۲/۹). باید اصرار بر نوآوری علمی در دانشگاه وجود داشته باشد (۱۳۹۲/۵/۱۵).

۹. ارتقای روحیهٔ نشاط، امید، خودباوری، نوآوری نظام‌مند شجاعت علمی و کار جمعی و وجدان کاری (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۱۰. تولید علم و توسعهٔ نوآوری و نظریه‌پردازی (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۱۱. یک رقابت قوی و سازنده و جدی باید در کشور به وجود بیاید برای نوآوری‌های علمی (۱۳۹۲/۵/۱۵).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۹۵	سرمایه‌گذاری برای نوآوری علمی[۱]	خلاقیت و نوآوری علمی	۴
۹۶	لزوم خلاقیت و تولید علم[۲]		
۹۷	جایگزینی رویکرد تولید علم به‌جای مصرف‌گرایی در علم[۳]	تولید علم نافع و تمدن‌ساز و احیای تاریخ و تمدن علمی و فرهنگی مسلمانان	
۹۸	تولید علم به‌جای علم ترجمه‌ای محض[٤]		
۹۹	تولید علم به‌جای وابستگی علمی[٥]		
۱۰۰	احیای تاریخ و تمدن علمی و فرهنگی مسلمانان و الگوسازی از مفاخر علمی و فرهنگی[٦]		
۱۰۱	تولید علم، رسالت اصلی دانشگاه[۷]		
۱۰۲	آینده‌نگری و تعیین چشم‌انداز علمی[۸]		
۱۰۳	تولید علم در افق تمدنی[۹]		
۱۰۴	بومی‌سازی علم و فناوری در افق تمدنی[۱۰]		

۱. سرمایه‌گذاری از نوع نوآوری‌های علمی؛ یعنی محیط‌های علمی تلاش کنند [برای] ابتکار، نوآوری و جستجوی جستجوی راه‌های میان‌بُر (۱۴۰۲/۷/۲۵).

۲. باید خلاق باشید، باید تولید کنید علم را (١٤٠٠/٨/٢٦). باید هم علم را بیاموزیم و هم علم را تولید کنیم (۱۳۸۵/۱/۱).

۳. رویکرد مصرف‌کنندگیِ علم را تبدیل کنیم به رویکرد تولید علم... بایستی تولید علم بکنیم (۱۳۹۷/۳/۲۰).

٤. علمِ ترجمه‌ایِ محض خوب نیست؛ مگر به‌عنوان یک وسیله. ما به‌عنوان یک ملت بااستعداد، باید علم‌آفرینی کنیم و می‌توانیم (۱۳۸۲/۲/۲۲).

٥. فراگیری علم یک مسئله است، تولید علم یک مسئله دیگر است. نباید ما در مسئله علم، واگن خودمان را به لوکوموتیو غرب ببندیم (۱۳۸۷/۰۷/۰۳). پیشرفت علمی ضد این وابستگی است (۱۳۹۶/۷/۲۶)

٦. احیای تاریخ علمی و فرهنگی مسلمانان و ایران و الگوسازی از مفاخر و چهره‌های موفق عرصه علم و فناوری (۱۳۹۳/۶/۲۹).

۷. رسالت اصلی دانشگاه، علم است (۱۳۸۸/۱۱/۱۳).

۸. این یک آینده ممکنی است... ما باید چشم به این افق [بدوزیم] (۱۴۰۰/۸/۲۶).

۹. تمدن نوین اسلامی؛ قطعاً یکی از پایه‌هایش پیشرفت علمی است؛ ما خودمان را آماده کنیم برای آن. اگر چنانچه چشم شما به‌عنوان نخبه به این افق باشد، قهراً حرکت علمی شما جهتِ درست خواهد داشت (۱۴۰۰/۸/۲۶).

۱۰. تمدن واقعی برای مردم ما تمدن ایرانی است...راه‌حل حقیقی، راه‌حل بومی است (۱۳۸۰/۲/۱۲).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۰۵	تمرکز بر علم تمدن‌ساز در دانشگاه‌ها[۱]	تولید علم نافع و تمدن‌ساز و احیای تاریخ و تمدن علمی و فرهنگی مسلمانان	۴
۱۰۶	آرمان‌گرایی درعلم[۲]		
۱۰۷	تحکیم پیوند حوزه و دانشگاه برای تولید علمی[۳]		
۱۰۸	دقت در کار علمی و تحقیقی[٤]		
۱۰۹	لزوم استفاده از ابزارهای جدید علمی[۵]		
۱۱۰	تولید علم نافع و کاربردی[٦]		
۱۱۱	تأکید بر فناوری هوش مصنوعی[۷]		
۱۱۲	اهمیت دانش هسته‌ای[۸]		
۱۱۳	حفظ و تقویت گفتمان پیشرفت علمی و عمومی[۹]	حفظ و تقویت شتاب علمی با رویکرد جهادی	
۱۱۴	حفظ شتاب علمی[۱۰]		
۱۱۵	استمرار و تقویت تلاش علمی[۱۱]		

۱. چه‌کار کنیم که از این دانشگاه... برای ایجاد تمدن نوین اسلامی بهره ببریم؟ چون هدف این است دیگر؛ هدف، ایجاد یک حاکمیت اسلامی است که بتواند جامعه را به جامعهٔ موردنظر و آرمانی اسلام تبدیل بکند... روی این باید فکر کنید؛ یعنی همهٔ کارها را براین‌اساس باید قرار بدهید (۱۳۹۴/۸/۲۰).

۲. آرمان‌گرایی در علم یعنی درزمینهٔ مسائل علمی باید دنبال قله بود (۱۳۹۱/۵/۱٦).

۳. تحکیم و تعمیق پیوند حوزه و دانشگاه و تقویت همکاری‌های مستمر راهبردی (۱۳۹۳/٦/۲۹).

٤. آن چیزی که تعیین‌کننده است، هم دقت علمی و کار علمی و کار تحقیقی است (۱۴۰۲/۸/۲۸).

۵. مسلماً در دوران هوش مصنوعی و کوانتوم و اینترنت... ابزارها بایستی متناسب با زمان انتخاب بشود (۱۴۰۲/۳/۱۴).

٦. دنبال علمی باشیم که برای کشور لازم و نافع است... علم نافع؛ علمی که برای رفع این نیازها به درد می‌خورد (۱۳۹۴/۸/۲۰).

۷. یکی از مسائلی که مورد تکیه و توجه و تعمیق واقع می‌شود، مسئلهٔ هوش مصنوعی باشد که در ادارهٔ آیندهٔ دنیا نقش خواهد داشت (۱٤۰۰/۸/۲٦).

۸. صنعت هسته‌ای یکی از مؤلفه‌های اساسی و مهم اعتبار کشور و قوت و قدرت کشور است (۱۴۰۲/۳/۲۱).

۹. «گفتمان علم و پیشرفت علمی» و «گفتمان پیشرفت عمومی کشور»... در دانشگاه... باید حفظ و تقویت شود شود (۱۳۹۲/۵/۱۵). تقویت و گسترش گفتمان تولید علم و جنبش نرم‌افزاری در کشور (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۱۰. کاری کنید که شتاب رشد علمی فروکش نکند (۱۳۹٤/٤/۱۳). سرعتمان را باید به همین کیفیت حفظ کنیم (۱٤۰۳/۷/۱۱).

۱۱. نگذارید این حرکت متوقف بشود؛ این حرکت بایست ادامه پیدا کند و باید مضاعف بشود... توقف به معنای عقب‌گرد است (۱۳۹۳/٤/۱۱) و (۱۳۹۳/۷/۳۰).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۱۶	داشتن روحیهٔ جهادی[۱]	حفظ و تقویت شتاب علمی با رویکرد جهادی	۴
۱۱۷	نگرش جهادی به تولید علم[۲]		
۱۱۸	مدیریت جهادی برای تولید علم[۳]		
۱۱۹	احساس مسئولیت برای کار علمیِ جهادی[٤]		
۱۲۰	جوشش جریان علم و تحقیق در دانشگاه[۵]	پیشرفت علمی مبتنی‌بر الگوی پیشرفت ایرانی‌ـاسلامی	
۱۲۱	توسعهٔ علوم پایه و تحقیقات بنیادی[٦]		
۱۲۲	لزوم تحول بنیادین در علوم‌انسانی[۷]		
۱۲۳	تولید علوم‌انسانی مبتنی‌بر مبانی اسلامی[۸]		
۱۲۴	پیشرفت علمی مبتنی‌بر الگوی پیشرفت ایرانی‌ـاسلامی[۹]		

۱. روحیهٔ جهادی را بر روحیهٔ تافتهٔ جدا بافته بودن ترجیح بدهید **(۱۳۹٤/۷/۲۲).**

۲. ما باید علم را با همهٔ معنای کامل آن به‌عنوان یک جهاد دنبال کنیم (۱۳۸۵/۱/۱). جهاد علمی یکی از بزرگ‌ترین فرائض ما است (۱۳۷۸/۷/٦).

۳. یکی از نقشه‌های مهم دشمن، متوقف کردن حرکت علمی در کشور است... این‌جا آن مدیریت جهادی... معنا پیدا می‌کند (۱۳۹۳/٤/۱۱).

٤. این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید (بیانیهٔ گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

۵. از دانشگاه همیشه و در همه‌جا این انتظار هست که محل جوشش و اوج دو جریان حیاتی در کشور باشد: اول، جریان علم و تحقیق (۱۳۸۷/۹/۲۴).

٦. توسعهٔ علوم پایه و تحقیقات بنیادی (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۷. حقیقتاً ما نیازمند آن هستیم که یک تحول بنیادین در علوم انسانی در کشور به وجود بیاید (۱۳۹۳/٤/۱۱) و (۱۳۹٤/٤/۱۳).

۸. مسئلهٔ تولید علم... شامل همهٔ علوم و ازجمله علوم‌انسانی است... ما درزمینهٔ علوم‌انسانی احتیاج به تحقیق و نوآوری داریم (۱۳۸۲/۸/۸). علوم‌انسانی کنونی... متکی به معارف ما نیست (۱۳۸۹/٦/۱۴). متکی بر جهان‌بینی دیگری است... مدیران براساس آن‌ها تربیت می‌شوند... حوزه‌های علمیه و علمای دین... موظف‌اند نظریات اسلامی را در این زمینه از متون الهی بیرون بکشند، مشخص کنند، آن‌ها را در اختیار بگذارند، برای برنامه‌ریزی، برای زمینه‌سازی‌های گوناگون (۱۳۸۹/۷/۲۹).

۹. مراد ما از پیشرفت، پیشرفت با الگوی غربی نیست. دستور کار قطعی نظام جمهوری اسلامی، دنبال کردن الگوی پیشرفت ایرانی‌ـاسلامی است... از هدایت اسلام سرچشمه می‌گیرد، از نیازها و سنت‌های ایرانی بهره می‌برد؛ یک الگوی مستقل (۱۳۹۲/۵/۱۵).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۲۵	ایجاد جهش علمی[۱]	لزوم خیزش جدید علمی	۴
۱۲۶	جهاد برای خیزش جدید علمی[۲]		
۱۲۷	تشکیل هسته‌های نخبگانی[۳]		
۱۲۸	ایجاد زنجیره و شبکهٔ تولید علم[٤]		
۱۲۹	هدفمندسازی تحقیقات دانشگاهی[٥]	لزوم فعالیت‌های علمی باکیفیت، هدفمند و مسئله‌محور	
۱۳۰	تولید مقالات مسئله‌محور[٦]		
۱۳۱	تأکید بر کیفیت مقالات[۷]		
۱۳۲	تولید علم به مفهوم تولید مقاله نیست[۸]		
۱۳۳	مقالات به ثبت ابداع بینجامد[۹]		
۱۳۴	معطوف کردن فعالیت‌های علمی برای حل مسائل کشور[۱۰]		
۱۳۵	پژوهش‌محور بودن دانشگاه‌ها[۱۱]		

۱. این خیز جدید بایستی با استفاده از همراهی این دولت و همکاری مسئولان... و همت خود شما مجموعهٔ نخبه‌ها انجام بگیرد (۱۴۰۲/۷/۲۵).

۲. یک وظیفهٔ مهمی امروز در کشور وجود دارد و آن، «خیزش جدید علمی» است... این جهاد شما است (۱٤۰۳/۷/۱۱).

۳. یک نکته، درباره شکل‌گیری «هسته‌های نخبگانی» در داخل دانشگاه‌ها است (۱۳۹۵/۷/۲۸).

٤. ما بایستی در مجموعهٔ دانشگاه‌های کشور یک زنجیرهٔ کامل علمی را شاهد باشیم؛ به معنای واقعی، یک شبکهٔ عظیم تولید علم در همهٔ ابعاد و در همهٔ بخش‌های موردنیاز، و همه هم‌افزا و مکمل یکدیگر (۱۳۹۳/۷/۳۰).

٥. اقدام دیگر، هدفمند کردن تحقیقات است... ببینید نیاز کشور چیست (۱۳۹۷/۳/۲۰).

٦. مقالاتی باید تولید بشود که هدفمند باشد (۱۳۹۷/۳/۲۰). ارتباط مقالات با مسائل کشور موردتوجه قرار بگیرد بگیرد (۱۳۹٦/۷/۲٦).

۷. آنچه مهم است کیفیت مقالات است (۱۳۹٦/۷/۲٦).

۸. تولید علم را... با تولید مقاله نباید اشتباه کرد (۱۳۹۳/۷/۳۰).

۹. اولاً بایستی مقاله‌ها به ثبت ابداع بینجامد (۱۳۹۳/۷/۳۰).

۱۰. تلاش خودتان را معطوف به نیازهای کشور کنید (۱۳۹۱/۷/۱۲). کارهای تحقیقاتی... با این جهت‌گیری تولید بشود (۱۳۹٥/۷/۲۸).

۱۱. دانشگاه‌ها باید پژوهش‌محور بشوند (۱۳۹٤/۸/۲۰).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۳۶	مسئله‌محور بودن فعالیت‌های علمی[۱]	لزوم فعالیت‌های علمی باکیفیت، هدفمند و مسئله‌محور	۴
۱۳۷	داشتن رویکرد حل مسئله[۲]		
۱۳۸	نیازمحور بودن مقالات[۳]		
۱۳۹	اجرای پژوهش‌های نیازمحور[٤]		
۱۴۰	اصلاح شاخص ارزیابی از تعداد مقاله به حل مسئله[٥]		
۱۴۱	لزوم درگیر شدنِ دانشگاه با مسائل و چالش‌های کشور[٦]		
۱۴۲	نقش‌آفرینی در اقتصاد مقاومتی و دانش‌بنیان[۷]	توسعهٔ کمّی و کیفی شرکت‌های دانش‌بنیان	
۱۴۳	تبدیل علم به فناوری برای استفاده در صنعت[۸]		
۱۴۴	لزوم ارتباط دانشگاه با صنعت[۹]		
۱۴۵	تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان[۱۰]		
۱۴۶	ایجاد اقتصاد دانش‌بنیان[۱۱]		
۱۴۷	تبدیل رویکرد از مونتاژکاری به نوآوری در صنعت[۱۲]		
۱۴۸	دانش‌بنیان کردن صنایع بزرگ[۱۳]		

۱. جامعهٔ علمی کشور... باید به مسائل کشور فکر کنند، مسئله‌محور کار کنند (۱٤۰۰/۸/۲٦).

۲. دانشگاه باید مسائل کشور را مسائل خودش بداند و دنبال حل آن‌ها باشد (۱۳۹۷/۳/۲۰).

۳. مقاله‌ها ناظر به نیازهای درونی کشور باشد (۱۳۹۳/۷/۳۰).

٤. پژوهش را تابع نیاز خودمان قرار بدهیم (۱۳۸۸/۶/۸).

٥. اکنون شاخص ارزیابی اساتید و نخبگان، تعداد مقالات است درحالی‌که باید موضوع حل مسئله را شاخص ارتقا ارتقا قرار داد (۱۴۰۱/۷/۲۷).

٦. درگیر شدنِ دانشگاه با مسائل کشور و چالش‌های کشور (۱۳۹۷/۳/۲۰).

۷. مسئلهٔ نقش‌آفرینی در اقتصاد مقاومتی است که اقتصاد دانش‌بنیان پایهٔ آن است (۱۳۹۴/۸/۲۰).

۸. علم مجرد و به‌تنهایی کافی نیست؛ باید علم را به فناوری، فناوری را به صنعت و صنعت را به توسعه کشور وصل وصل کنیم (۱۳۸۵/۱/۱).

۹. صنعت و دانشگاه باید ارتباط پیدا کنند (۱۳۹۴/۸/۲۰).

۱۰. توصیهٔ بعدی به نخبگان، تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان است (۱٤۰۳/۷/۱۱).

۱۱. به‌طور قاطع باید به سمت اقتصاد دانش‌بنیان حرکت بکنیم (۱٤۰۱/۱/۱).

۱۲. تبدیل نگاه از مونتاژکاری به نوآوری در صنعت به وجود بیاید و این باید در کشور حاکم بشود (۱۳۹٦/۷/۲٦).

۱۳. صنایع بزرگ ما در کشور دانش‌بنیان نیستند، این عیب بزرگی است (۱٤۰۰/۸/۲٦).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۴۹	افزایش تعداد شرکت‌های دانش بنیان با حفظ کیفیت[۱]	توسعهٔ کمّی و کیفی شرکت‌های دانش‌بنیان	۴
۱۵۰	تقویت فرهنگ کسب‌وکار دانش‌بنیان[۲]		
۱۵۱	لزوم مطالعه و اطلاع از سند جامع علمی[۳]	گفتمان‌سازی برای تحقق سند جامع علمی	
۱۵۲	ارتقای مستمر شاخص‌ها و روزآمدسازی نقشهٔ جامع علمی کشور[٤]		
۱۵۳	عملیاتی و محقق کردن نقشهٔ جامع علمی کشور[٥]		
۱۵۴	ایجاد نظام مهندسی در نقشهٔ علمی جامع کشور[٦]		
۱۵۵	گفتمان‌سازی برای اجرای نقشهٔ جامع علمی کشور[۷]		
۱۵۶	لزوم مجاهدت علمی و عملی[۸]	جریان‌سازی برای جهاد علمی تمدن‌ساز	
۱۵۷	داشتن مسئولیت سنگین در خصوص نهضت علمی[۹]		
۱۵۸	داشتن عزم و ایمان برای جهاد علمی[۱۰]		
۱۵۹	لزوم جریان‌سازی برای پیشرفت علمی در کشور[۱۱]		

۱. بایستی به معنای واقعی کلمه دانش‌بنیان باشد... اما تعداد باید زیاد بشود؛ این کار نخبگانی است (۱٤۰۳/۷/۱۱).

۲. بایستی به معنای واقعی کلمه دانش‌بنیان باشد... اما تعداد باید زیاد بشود؛ این کار نخبگانی است (۱٤۰۳/۷/۱۱).

۳. بایستی این نقشهٔ جامع را بخوانند، ببینند، بدانند که چیست (۱۳۹۷/۳/۲۰).

٤. ارتقای مستمر شاخص‌ها و روزآمدسازی نقشهٔ جامع علمی کشور با توجه به تحولات علمی و فنی در منطقه و جهان (۱۳۹۳/٦/۲۹).

٥. نقشهٔ جامع علمی باید عملیاتی بشود (۱۳۹٤/٤/۱۳).

٦. ایجاد نظام مهندسی این نقشه، تبدیل نقشه جامع علمی به صدها پروژه علمی (۱۳۸۷/۹/۲۴).

۷. مسائل مربوط به نقشه جامع علمی کشور باید تبدیل بشود به یک گفتمان و به‌صورت جدی اجرا بشود (۱۳۹٤/٤/۱۳).

۸. باید مجاهدت کرد؛ هم مجاهدت علمی، هم مجاهدت عملی (۱۳۷٤/۷/۲۲).

۹. حرکت علمی در کشور آغاز شده... حوزه و دانشگاه در این مورد مسئولیت سنگینی دارند (۱۳۸۸/٦/۲۹).

۱۰. جوان‌های ما در هر بخشی که با عزم و ایمان وارد شدند توانستند کارهای بزرگی را انجام بدهند (۱۴۰۲/۸/۲۸).

۱۱. پیشرفت علمی... باید در کشور جریان‌سازی بشود (۱۳۹٦/۷/۲٦).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۶۰	جهاد علمی با حفظ جهت‌گیری ارزشی[۱]	جریان‌سازی برای جهاد علمی تمدن‌ساز	۴
۱۶۱	لزوم کار علمی همه‌جانبه[۲]		
۱۶۲	لزوم تلاش و حرکت علمی[۳]		
۱۶۳	لزوم نهضت علمی و نرم‌افزاری[٤]		
۱۶۴	شناخت موانع حرکت علمی و رفع آن[٥]		
۱۶۵	احساس مسئولیت برای کار علمیِ جهادی[٦]		
۱۶۶	تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی و آزاداندیشی علمی[۷]		
۱۶۷	تأکید بر تولید فکر و نظریهٔ تمدن‌ساز[۸]		
۱۶۸	تلاش علمی از اولویت‌های دههٔ پیشرفت و عدالت[۹]		
۱۶۹	لزوم حفظ شهرت و اعتبار علمی[۱۰]	ارتقای جایگاه علمی کشور	
۱۷۰	لزوم تفوّق علمی بر رقیبان و بدخواهان[۱۱]		
۱۷۱	ارتقای جایگاه جهانی کشور در علم و فناوری[۱۲]		

۱. انقلاب اسلامی، جهت‌گیری دانشگاه را یکسره دگرگون کرد... امروز رسالت اول دانشگاهیان، حفظ این جهت‌گیری... است (۱۳۷۸/۳/۱۲).

۲. در بعضی از بخش‌ها... نقص داریم، بایستی آن‌ها را هم پیدا کنیم (۱۴۰۲/۸/۲۸).

۳. در محیط علم... همه باید تلاش کنند (۱۳۸۸/۱۱/۲۸).

٤. نهضت نرم‌افزاری و تولید علم و اندیشه و فکر، باید جدی گرفته شود (۱۳۸۳/۹/۱۱).

٥. این موانع را بایستی شناخت، این موانع را باید علاج کرد (۱۳۹۵/۷/۲۸).

٦. این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید (بیانیهٔ گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

۷. تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی و... آزاداندیشی علمی (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۸. تولید فکر خیلی مهم است (۱۳۸۹/۶/۱۴). هیچ ملتی بدون دارا بودن یک فکر و یک ایدئولوژی و یک مکتب مکتب نمی‌تواند تمدن‌سازی کند (۱۳۹۱/۷/۲۳).

۹. در دههٔ پیشرفت و عدالت، یکی از دوسه پایهٔ بسیار مهمی که باید دنبال کنیم، پایهٔ علم است (۱۳۸۸/٦/۸).

۱۰. باید... این شهرت و اعتبار علمی کشور در رتبه‌بندی‌های جهانی تنزل نکند (۱۴۰۲/۷/۲۵).

۱۱. پیدا کردن تفوق علمی بر رقیبان و بدخواهان (۱۴۰۳/۷/۱۱).

۱۲. ارتقای جایگاه جهانی کشور در علم و فناوری و تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری جهان اسلام (۱۳۹۳/٦/۲۹).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۷۲	برنامه‌ریزی برای کسب جایگاه اول علمی و فناوری در منطقه[۱]	ارتقای جایگاه علمی کشور	۴
۱۷۳	لزوم داشتن سهم عمده در تولید علم و بنای علمی دنیا[۲]		
۱۷۴	پیشتازی در تولید علوم و کشفیات جدید[۳]	خط‌شکنی علمی در چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی	
۱۷۵	لزوم پیشگامی در علم[٤]		
۱۷۶	انجام پژوهش با هدف رسیدن به قله و مرجعیت علمی[٥]		
۱۷۷	تلاش برای خط‌شکنی علمی[٦]		
۱۷۸	تبدیل ایران به مرکز ثبت مقالات علمی[۷]		
۱۷۹	عبور از مرز دانش کنونی در چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی[۸]		
۱۸۰	ارتقای جایگاه علمی و تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری[۹]		
۱۸۱	فتح قله‌های علمی[۱۰]		
۱۸۲	تحمل سختی‌ها برای رسیدن به قله[۱۱]		
۱۸۳	ایجاد تمدن نوین اسلامی[۱۲]		

۱. تعیین اولویت‌ها در آموزش و پژوهش با توجه به مزیت‌ها، ظرفیت‌ها و نیازهای کشور و الزامات نیل به جایگاه اول علمی و فناوری در منطقه (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۲. باید بتوانیم... در بنای علمی دنیا سهم عمده ای داشته باشیم (۱۳۸۸/۳/۱٤).

۳. خدمات جدید علمی و کشفیات جدید علمی را به دنیا عرضه بکنیم (۱٤۰۰/۸/۲٦).

٤. امروز باید در علم، پیشروِ قافلهٔ علمِ دنیا می‌بودیم (۱۴۰۲/۱۰/۲).

٥. پژوهش هم بایستی برای رسیدن به اوج قلهٔ علم و ایجاد مرجعیت علمی باشد (۱۳۹۷/۳/۲۰).

٦. خطِ مرزِ دانش را بشکنیم (۱۳۸۳/۱۲/٥). باید از مرزهای کنونی دانش در مهم‌ترین رشته‌ها عبور کنیم (۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

۷. تبدیل ایران به مرکز ثبت مقالات علمی (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۸. مرحلهٔ اول این است که این فاصله [علمی] را پُر کنیم. مرحلهٔ دوم این است که از خطوط دانش جهانی و مرز دانش جهانی عبور بکنیم... و مرحلهٔ بعد هم این است که دنبال تمدن نوین اسلامی باشیم (۱۴۰۰/۸/۲۶).

۹. ارتقای جایگاه جهانی کشور در علم و فناوری و تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری جهان اسلام (۱۳۹۳/٦/۲۹).

۱۰. آرمان‌گرایی در علم، یعنی درزمینهٔ مسائل علمی باید دنبال قله بود (۱۳۹۱/٥/۱٦). باید به قله‌ها دست یابیم (۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

۱۱. سختی‌ها را تحمل کنید... به قله برسید (۱۳۹۱/۷/۱۲).

۱۲. دنبال تمدن نوین اسلامی باشیم (۱۴۰۰/۸/۲۶).

ادامه جدول ۱: شبکهٔ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۸۴	احساس نیاز و توان برای مرجعیت علمی[۱]	کسب مرجعیت علمی در جهان	۴
۱۸۵	تبدیل ایران به مرجع علمی و فناوری در جهان[۲]		
۱۸۶	زمینه‌سازی برای کسب مرجعیت علمی در جهان[۳]		
۱۸۷	هدف‌گذاری برای کسب مرجعیت علمی در جهان[٤]		
۱۸۸	جهت‌دهی پژوهش‌ها درجهت کسب مرجعیت علمی[٥]		
۱۸۹	جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان[٦]		

همان‌طور که در جدول شمارهٔ ۱ مشاهده می‌شود، پس‌از تحلیل داده‌ها و طی مراحل کدگذاری، ۱۸۹ مضمون پایه، ۲۲ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر شامل مسئولیت‌های اخلاقی، مسئولیت‌های اجتماعی، مسئولیت‌های جهادی و مسئولیت‌های علمی نخبگان از بیانات امام خامنه‌ای استخراج و براساس این یافته‌ها، الگوی مسئولیت‌های نخبگان علمی از منظر امام خامنه‌ای طراحی شد (نمودار شمارهٔ ۱). از بین مضامین فراگیر، مسئولیت‌های علمی نخبگان با دارا بودن ۱۱۴ مضمون پایه و ۱۴ مضمون سازمان‌دهنده بیشترین فراوانی را در بیانات رهبری داراست. از بین مضامین سازمان‌دهنده نیز، «به‌کارگیری ظرفیت نخبگی در مسیر تقوا و فضائل انسانی»، «به‌کارگیری نخبگی برای خدمت به مردم و کشور خود» و «تولید علم نافع و تمدن‌ساز» به‌ترتیب با ۲۱، ۱۷ و ۱۶ مضمون پایه، بیشترین تأکید و فراوانی را در بیانات امام خامنه‌ای دارند. در ادامه هریک از مضامین فراگیر با توجه به مضامین پایه و نقل‌قول‌های مهم از امام خامنه‌ای تبیین و تحلیل می‌شود.

---

۱. یکی از این مقدمات، همین خودآگاهی ماست که احساس کنیم که «باید»؛ و احساس کنیم که «می‌توانیم» ... مرجعیت علمی یافتن دانشگاه‌های ایران و دانشمندان ایران چیز دور از دسترسی نیست (۱۳۸۷/۹/۲۴).

۲.جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان (ابلاغ سیاست‌های کلی علم و فناوری، ۱۳۹۳/۶/۲۹).

۳. اینی هم که یک روزی کشور ما... بتواند در دنیا مرجع علمی باشد، چیز ممکنی است. البته مقدماتی دارد، که این مقدمات بایستی طی شود (۱۳۸۷/۹/۲۴).

٤. هدف هم باید مرجعیت علمی باشد در دنیا (۱۳۸۷/۹/۲۴).

٥. پژوهش هم بایستی برای رسیدن به اوج قلهٔ علم و ایجاد مرجعیت علمی باشد (۱۳۹۷/۳/۲۰).

٦. جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان (۱۳۹۳/٦/۲۹).

نمودار شمارهٔ ۱: مسئولیت‌های نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای (براساس یافته‌های تحقیق)

تحلیل و تبیین یافته‌ها

ـ مسئولیت‌های اخلاقی نخبگان:

مضمون فراگیر «مسئولیت‌های اخلاقی نخبگان» شامل ۳۷ مضمون پایه و سه مضمون سازمان‌دهنده است که عبارت‌اند از: ۱. لزوم احساس مسئولیت نخبگان؛ ۲. به‌کارگیری ظرفیت نخبگی در مسیر رضای الهی و فضائل انسانی ۳. پرهیز از رذائل اخلاقی و سرگرمی‌های زیان‌بار در فضای مجازی و غیرمجازی.

طبق دیدگاه مقام معظم رهبری، علم مثل همهٔ دارایی‌های دیگر مسئولیت‌آور است (۱۴۰۲/۷/۲۵). ایشان بر علم توأم با ایمان، اخلاق و معنویت و عدالت تأکید کردند و از نخبگان خواستند در استفاده از علم و فناوری، فرهنگ غربی را پالایش کنند (۱۳۷۹/۱۲/۱۲) و با تهذیب نفس، ارتباط با خدا، انس با قرآن، حفظ تقوا و موازین اسلامی و ارزش‌های فرهنگی (۱۳۹۳/۶/۲۹)، علم را در مسیر رضای الهی، خدمت، معنویت، پیشرفت فضائل انسانی، دفاع از حقوق انسان‌های ستمدیده (۱۳۸۹/۷/۱۴) و(۱۴۰۰/۸/۲۶) و نجات از ضلالت و جهالت انسان‌ها به کار گیرند (۱۳۹۵/۷/۲۸). مقام معظم رهبری، بر ایجاد صلاحیت‌های لازم برای نقش‌آفرینی در پیشرانی علمی تأکید کردند (۱۴۰۲/۱۱/۲۹)، نخبگان را از غرور، خودبرتربینی و طلبکاری (۱۳۸۶/۶/۱۲)، سرگرمی‌های زیان‌بار (۱۴۰۱/۷/۲۷) و (۱۴۰۰/۸/۲۶) و حاشیه‌سازی و سیاست‌بازی (۱۳۹۴/۴/۱۳) و (۱۳۹۳/۴/۱۱) برحذر داشتند.

ـ مسئولیت‌های اجتماعی نخبگان

مضمون فراگیر «مسئولیت‌های اجتماعی نخبگان» شامل ۲۲ مضمون پایه و دو مضمون سازمان‌دهنده است که عبارت‌اند از: ۱. به‌کارگیری نخبگی برای خدمت به مردم و کشور خود ۲. قرارندادن ظرفیت نخبگی در خدمت دشمنان.

از دیدگاه امام خامنه‌ای نخبگان علمی برای پاسخگویی به نیازها، مطالبات عمومی و مصالح کشور، باید خود را متعهد بدانند (۱۳۸۳/۸/۱۰)؛ استعداد و توانایی خود را در خدمت مردم، پیشرفت علمی و حل مسائل کشور قرار دهند (۱۴۰۱/۷/۲۷)، (۱۳۹۳/۷/۳۰)، (۱۴۰۲/۷/۲۵)، (۱۳۷۸/۷/۱۹)؛ با نگاه درست و دقیق به مسائل کشور (۱۳۹۱/۷/۱۲) و با انگیزه ایمانی (۱۳۹۴/۴/۱۳) و با روحیهٔ «ما می‌توانیم»، در راستای پیشرفت کشور تلاش کنند (۱۴۰۱/۲/۶)، (۱۳۸۷/۹/۲۴)، (۱۳۸۵/۸/۱۸). به عقیدهٔ ایشان، مهاجرت نخبگان باید به نیت تکامل علمی و خدمت به کشور خود باشد (۱۳۸۱/۷/۳) و ظرفیت نخبگی نباید در اختیار دشمنان و بیگانگان قرار بگیرد (۱۴۰۱/۷/۲۷).

ـ مسئولیت‌های جهادی نخبگان

مضمون فراگیر «مسئولیت‌های جهادی نخبگان» شامل ۱۷ مضمون پایه و سه مضمون سازمان‌دهنده است که عبارت‌اند از: ۱. مجاهدت در همهٔ عرصه‌ها ۲. غفلت‌نکردن از ظرفیت‌ها ۳. دشمن‌شناسی و مقابله با جنگ نرم.

مطابق دیدگاه امام خامنه‌ای، نخبگان مسئولیت دارند با حضور جهادی در میدان‌های گوناگون (۱۴۰۲/۱۱/۲۹) علمی، تبیینی، فکری و مالی مجاهدت کنند (۱۳۷۸/۳/۱۲) و (۱۴۰۳/۷/۱۱) برای شناخت و استفاده از ظرفیت‌های داخلی و توانمندی‌های خود تلاش کنند (۱۴۰۱/۷/۲۷) هم موقعیت

کشور خود (۱۳۹۷/۳/۲۰) و هم دشمن را بشناسند و از او غفلت نکنند، اما از تهدید دشمن نهراسند (۱۴۰۲/۱۱/۲۹) و (۱۴۰۱/۷/۲۷). در عرصهٔ جهاد تبیین، با تصویرسازی غلط دشمنان از وضع کشور و جنگ رسانه‌ای، شناختی و تبلیغاتی آن‌ها مقابله و روشنگری کنند (۱۳۹۷/۷/۲۵)، (۱۳۹۱/۷/۱۲)، (۱۳۸۸/۶/۴) و فرمودند، مجاهدت نخبگان در همهٔ این عرصه‌ها، جهاد است (۱۴۰۲/۱۱/۲۹).

ـ مسئولیت‌های علمی نخبگان

مضمون فراگیر «مسئولیت‌های علمی نخبگان» با داشتن ۱۱۳ مضمون پایه و ۱۴مضمون سازمان‌دهنده بیشترین فراوانی را در بیانات رهبر معظم انقلاب دارد که عبارت‌اند از: ۱. حل عالمانه مسائل کشور، ۲. تعامل فعال با مراکز علمی همراه با دانش‌افزایی، ۳. خلاقیت و نوآوری علمی، ۴. تولید علم نافع و تمدن‌ساز و احیای تاریخ و تمدن علمی و فرهنگی مسلمانان، ۵. حفظ و تقویت شتاب علمی با رویکرد جهادی، ۶. پیشرفت علمی مبتنی‌بر الگوی پیشرفت ایرانی‌ـاسلامی، ۷. لزوم خیزش جدید علمی، ۸. لزوم فعالیت‌های علمی باکیفیت، هدفمند و مسئله‌محور، ۹. تقویت کمیت و کیفیت شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۰.گفتمان‌سازی برای تحقق سند جامع علمی، ۱۱. جریان‌سازی برای جهاد علمی تمدن‌ساز، ۱۲. ارتقای جایگاه علمی کشور، ۱۳. خط‌شکنی علمی در چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی و ۱۴. کسب مرجعیت علمی در جهان.

امام خامنه‌ای فرمودند، «جهاد علمی یکی از بزرگ‌ترین فرائض ما است» (۱۳۷۸/۷/۶) و از نخبگان خواستند پیشرفت علمی را با احساس مسئولیت بیشتر به‌عنوان یک جهاد دنبال کنند (۱۳۸۵/۱/۱)، (۱۳۹۷/۱۱/۲۲) و با رویکرد علمی حل مسائل کشور را دنبال و با ایجاد عزت و اقتدار علمی و اقتصادی توطئه‌ها و تحریم‌ها را خنثی کنند. ضمن تعامل فعال با مراکز علمی بر انتقال فناوری و کسب دانش طراحی و ساخت اهتمام داشته باشند. ایشان بر نواندیشی، نوآوری، خلاقیت، تولید علم و نظریه و رقابت سازنده و جدی برای نوآوری‌های علمی تأکید فرمودند (۱۳۹۴/۴/۱۳)، (۱۳۹۳/۴/۱۱)، (۱۳۸۷/۹/۲۴)، (۱۳۹۷/۳/۲۰)، (۱۴۰۳/۷/۱۱)، (۱۳۷۹/۱۲/۹)، (۱۳۹۳/۶/۲۹)، (۱۳۸۵/۱/۱)، (۱۳۹۲/۵/۱۵). امام خامنه‌ای در راستای تبدیل رویکرد مصرف‌کنندگیِ علم به رویکرد تولید علم و علم‌آفرینی به‌جای وابستگی علمی (۱۳۹۶/۷/۲۶) و (۱۳۹۷/۳/۲۰)، علمِ ترجمه‌ایِ محض را نفی کردند، رسالت اصلی دانشگاه را تولید علم دانستند (۱۳۸۸/۱۱/۱۳) و بر تولید علم نافع؛ به‌منظور رفع نیازهای کشور تأکید داشتند (۱۳۹۴/۸/۲۰) و پیوند حوزه و دانشگاه را برای احیای تاریخ علمی و فرهنگی مسلمانان ضروری دانستند (۱۳۹۳/۶/۲۹) امام خامنه‌ای متناسب با زمان بودن ابزارهای علمی را در دوران هوش مصنوعی و کوانتوم و اینترنت و... لازم دانستند (۱۴۰۲/۳/۱۴) و با تأکید بر توسعهٔ علوم پایه و تحقیقات بنیادی (۱۳۹۳/۶/۲۹) از نخبگان حوزه و دانشگاه، تحول در علوم‌انسانی و پیشرفت

علمی مبتنی‌بر الگوی پیشرفت ایرانی‌ـاسلامی را خواستار شدند (۱۳۸۹/۶/۱۴)، (۱۳۸۹/۷/۲۹)، (۱۳۹۲/۵/۱۵).

امام خامنه‌ای خیزش جدید علمی را یک وظیفه و مسئولیت مهم و جهادی برای نخبگان نامیدند (۱۴۰۳/۷/۱۱) و برای هم‌افزایی بیشتر علمی در دانشگاه‌ها و تحقق خیزش علمی، تشکیل هسته‌های نخبگانی، ایجاد زنجیره و شبکه تولید علم را خواستار شدند (۱۳۹۳/۷/۳۰) و (۱۳۹۵/۷/۲۸). ایشان با تأکید بر پژوهش‌محوربودن دانشگاه‌ها وکیفیت مقالات (۱۳۹۴/۸/۲۰)، (۱۳۹۳/۷/۳۰) فرمودند، پژوهش باید ناظر بر نیازهای کشور باشد (۶/۸/ ۱۳۸۸)، (۱۴۰۰/۸/۲۶). رهبر معظم انقلاب توسعهٔ کمّی و کیفی شرکت‌های دانش‌بنیان را از وظایف نخبگان دانستند (۱۴۰۳/۷/۱۱)، به ارتباط بین صنعت و دانشگاه (۱۳۹۴/۸/۱۲۰) و تبدیل رویکرد از مونتاژکاری به نوآوری در صنعت (۱۳۹۶/۷/۲۶) تأکید و و دانش‌بنیان‌کردن صنایع بزرگ مثل صنایع خودروسازی و... را از نخبگان مطالبه فرمودند (۱۴۰۰/۸/۲۶). ایشان گفتمان‌سازی برای تحقق سند جامع علمی (۱۳۹۷/۳/۲۰) و تولید فکر و نظریه تمدن‌ساز (۱۳۹۱/۷/۲۳)، تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی و آزاداندیشی علمی (۱۳۹۳/۶/۲۹)، شناخت موانع حرکت علمی و رفع آن (۱۳۹۵/۷/۲۸) و جریان‌سازی برای جهاد علمی تمدن‌ساز (۱۳۹۶/۷/۲۶) را مطالبه و نخبگان علمی حوزه و دانشگاه را در این مورد دارای مسئولیت سنگین دانستند (۱۳۸۸/۶/۲۹).

از منظر امام خامنه‌ای، از دیگر مسئولیت‌های نخبگان، ارتقای جایگاه علمی کشور، تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری جهان اسلام (۱۳۹۳/۶/۲۹)، خط‌شکنی علمی در چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی (۱۴۰۰/۸/۲۶)، و تفوق علمی و فناوری درجهت کمک به جبههٔ مقاومت و بازدارندگی از دشمنی‌هاست (۱۴۰۳/۷/۱۱)، پیشتازی در تولید علوم و کشفیات جدید (۱۴۰۲/۱۰/۲) و کسب مرجعیت علمی در جهان است (۱۳۹۷/۳/۲۰). ایشان به‌صراحت از نخبگان علمی خواستند که فعالیت‌های علمی و پژوهش‌های خود را با هدف کسب مرجعیت علمی در جهان، جهت‌دهی کنند (۱۳۹۷/۳/۲۰) و تأکید فرمودند که رویکرد و حرکت علمی نخبگان باید درجهت تمدن نوین اسلامی و تقویت پایه‌های علمی آن باشد (۱۴۰۰/۸/۲۶).

نتیجه‌گیری

نظر به اهمیت نخبگان به‌عنوان پیشران علمی جامعه، هدف این پژوهش، تحلیل و تبیین مسئولیت نخبگان علمی در گفتمان تمدنی امام خامنه‌ای بود. در پاسخ به سؤال پژوهش و براساس یافته‌های تحقیق، نخبگان علمی در این زمینه دارای مسئولیت‌های اخلاقی، اجتماعی، جهادی و علمی هستند.

طبق یافته‌های تحقیق، دررابطه‌با مسئولیت‌های اخلاقی، لازم است، نخبگان با احساس مسئولیت و ایجاد صلاحیت‌های لازم در خود، ظرفیت نخبگی و اعتبار علمی خود را در مسیر رضای الهی و فضائل انسانی به کار گیرند و برای دفاع از حقوق انسان‌های ستمدیده و نجات بشر تلاش کنند.

دررابطه‌با مسئولیت‌های اجتماعی، خود را برای پاسخگویی به نیازها، مطالبات عمومی و مصالح کشور متعهد بدانند. با نگاه درست و دقیق به مسائل کشور، استعداد نخبگی خود را برای حل عالمانهٔ مسائل کشور و خدمت به مردم و پیشرفت علمی کشور به کار گیرند و ظرفیت نخبگی خود را در اختیار دشمنان و بیگانگان قرار ندهند.

دررابطه‌با مسئولیت‌های جهادی، لازم است با روحیهٔ جهادی در همهٔ عرصه‌های علمی، تبیینی، فکری و مالی مجاهدت شود. نخبگان علمی، ظرفیت‌های داخلی، موقعیت کشور و توانمندی‌های خود را بشناسند و برای اعتلای علمی کشور از آن‌ها استفاده کنند. از دشمن غفلت نکنند و با جنگ نرم و رسانه‌ای آن‌ها و تصویرسازی غلط دشمنان از وضع کشور مقابله و برای تنویر افکار عمومی روشنگری کنند.

در خصوص مسئولیت‌های علمی نخبگان که دارای بیشترین فراوانی در بیانات امام خامنه‌ای هست، ایشان جهاد علمی را یکی از بزرگ‌ترین فرائض دانستند و از نخبگان خواستند پیشرفت و جهش علمی را با احساس مسئولیت بیشتر به‌عنوان یک جهاد دنبال کنند. ایشان از نخبگان علمی تولید علم نافع و تمدن‌ساز، توسعهٔ علوم پایه، تحقیقات بنیادی و تحول در علوم‌انسانی را مطالبه و بر پیشرفت علمی مستقل از الگوی غربی و مبتنی‌بر الگوی پیشرفت ایرانی‌ـاسلامی تأکید فرمودند. امام خامنه‌ای علم را یکی از پایه‌های مهم تمدن نوین اسلامی دانستند و بر جهاد مستمر علمی با هدف تقویت پایه‌های علمی تمدن اسلامی و کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان، به‌عنوان مسئولیت مهم نخبگان علمی تأکید فرمودند.

براساس نتایج تحقیق، از دیدگاه امام خامنه‌ای، نخبگان علمی به‌عنوان موتور محرکه و پیشران پیشرفت علمی کشور، به‌منظور بسترسازی برای ایجاد تمدن نوین اسلامی، مسئولیت‌های سنگینی بر عهده دارند و رویکرد نخبگان علمی باید درجهت تولید علم نافع و تمدن‌ساز و کسب مرجعیت علمی در جهان باشد.

برخی از یافته‌های این تحقیق با یافته‌های تحقیق افتاده و صدری‌خواه (۱۴۰۲)، عرفان‌منش (۱۴۰۰)، جهان‌بین و معینی‌پور (۱۳۹۳) که در پیشینهٔ پژوهش به آن‌ها پرداخته شد، همخوانی دارد.

براساس یافته‌های پژوهش افتاده و صدری‌خواه (۱۴۰۲) طبق دیدگاه مقام معظم رهبری نخبگان مسئولیت‌های مختلفی دارند آگاهی نخبگان از ظرفیت‌های موجود و مسائل اصلی کشور، تقویت روحیهٔ جهادی از آن جمله است.

براساس یافته‌های پژوهش عرفان‌منش (۱۴۰۰)، به‌دلیل نقش اجتماعی و راهبردی نخبگان، از منظر رهبر معظم انقلاب، تعهدات آن‌ها گسترهٔ وسیعی را شامل می‌شود. ازجمله: برنامه‌ریزی برای پیشرفت کشور با نگاهی معطوف به آینده، افزایش کیفی آثار علمی در کنار کمیت آن، انجام پژوهش‌های نیازمحور، الگوسازی برای پیشرفت ایران اسلامی و ایجاد تحول و پیش بردن انقلاب و اهداف تمدنی آن و هدف گذاری برای کسب مرجعیت علمی در چشم‌انداز تمدنی.

براساس یافته‌های تحقیق جهان‌بین و معینی‌پور (۱۳۹۳) از منظر امام خامنه‌ای، تولید نظریه توسط حوزهٔ علمیه و تولید علم توسط دانشگاه و کاربست آن جزء ملزومات تمدن نوین اسلامی است.

در کنار نقاط اشتراک با نتایج تحقیقات قبلی، این تحقیق به‌دلیل قلمروی زمانی وسیع آن و تحلیل مضمون بیانات رهبری به‌صورت تمام‌شمار، یافته‌های فراوان دیگری دارد که در راستای نوآوری و دانش‌افزایی این پژوهش ارزیابی می‌شود.

تعارض منافع

نویسندگان تضاد منافعی گزارش نکرده‌اند.

سپاسگزاری

این مقاله با اعتبار مالی دانشگاه پیام نور نگاشته شده و مستخرج از طرح پژوهشی با شماره ۱/۱۱۷۲۳/د است و بدین‌وسیله از دانشگاه پیام نور تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

منابع

- اکبری، مرتضی، و رضائی، فریدون (۱۳۹۴). واکاوی شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشهٔ مقام معظم رهبری (مدظله). *الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی*، ۳(۵)، ۸۵-۱۰۹. https://www.ipoba.ir/article_16946.html
- افتاده، مرتضی، و صدری‌خواه، امیررضا (۱۴۰۲). چرایی اهمیت حمایت و صیانت از نخبگان علمی از نگاه مقام معظم رهبری در راستای مرجعیت علمی: پژوهشی مبتنی‌بر تحلیل مضمون. *رهیافت*، ۳۳(۱)، ۱-۱۸. https://doi.org/10.22034/rahyaft.2024.11506.1464

- جهان‌بین، فرزاد و معینی‌پور، مسعود (۱۳۹۳). فرایند تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. *مطالعات انقلاب اسلامی*، ۱۱(۳۹)، ۲۹ـ۴۶.
https://enghelab.maaref.ac.ir/browse.php?a_id=1043&sid=1&slc_lang=fa
- خامنه‌ای، سیدعلی، مجموعهٔ بیانات، سایت رسمی مقام معظم رهبری به نشانی:
https://farsi.khamenei.ir/speech-topic
- خسروانی، عباس، و عین‌القضاتی، پیمان (۱۳۹۸). نقش علم در فرایند تمدن‌سازی نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای. همایش ملی گام دوم انقلاب اسلامی؛ رسالت دانشگاه‌ها.
https://civilica.com/doc/1248280
- زنداقطاعی، فاطمه، و شکفته، بانو (۱۴۰۰). رسالت‌های پیشروبودن نخبگان از دیدگاه امامین انقلاب. *مؤسسه علمی و تحقیقی مکتب نرجس علیهاالسلام*. https://m-narjes.org
- شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۸۵). آیین‌نامهٔ احراز استعدادهای برتر و نخبگی.
https://rc.majlis.ir/fa/law/show/101274
- عابدی جعفری، حسن، تسلیمی، محمدسعید، فقیهی، ابوالحسن، و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *اندیشهٔ مدیریت راهبردی*، ۵(۲): ۱۵۱ـ۱۹۸.
https://journals.isu.ac.ir/article_163.html
- عرفان‌منش، ایمان (۱۴۰۰). نخبگان در اندیشهٔ راهبردی رهبر انقلاب اسلامی : چشم‌اندازی با تأکید بر «نخبگان علوم انسانی» تمدن‌ساز، *راهبرد اجتماعی‌فرهنگی*، ۱۰(۳)، ۴۵۵ـ۴۸۶.
https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_139005.html
- عزتی، امیرحسین، چهاردولی، عباس، و ترابی، محسن (۱۳۹۹). مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی و الزامات شکل‌گیری و ثمرات آن مبتنی‌بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). *مدیریت اسلامی*. ۲۸(۱)، ۷۵ـ۹۶. https://im.ihu.ac.ir/article_205100.html
- فرزانه، محمدباقر، خیاط، علی، و صفرپور، هادی (۱۳۹۷). تبیین عوامل ایجاد تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری. *پژوهش‌های اجتماعی اسلامی*. ۲۴(۳)، ۱۷۷-۲۰۵.
https://iss.razavi.ac.ir/article_50.html
- فروتنی، زهرا، و بحرانی، عطیه (۱۴۰۲). علم و فناوری در چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی از منظر امام خامنه‌ای. *مدیریت اسلامی*، ۳۱(۲)، ۲۰۵ـ۲۳۷.
https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516980.1402.31.2.5.3-

- مشایخی، قدرت‌الله (۱۳۸۷). *شیوهٔ نخبگی*، قم: نشر انصاریان.
- مهدی‌زاده، منصوره (۱۳۹۹). اهداف راهبردی نظام نخبگانی در اندیشهٔ مقام معظم رهبری (مدظله العالی). *راهبرد*، ۲۹(۹۴)، ۱۳۱ـ۱۶۲.
https://rahbord.csr.ir/article_115557_e941df8a8f581a2dc4376f1eb533e3ef.pdf
- نقیب‌زاده، احمد، و امانی زوارم، وحید (۱۳۸۲). *نقش روحانیت شیعه در پیروزی انقلاب*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

References

- Abedi Jafari, H., Taslimi, M.S., Faghihi, A., & Sheikhzadeh, M. (2011). Theme and Theme Network Analysis: A Simple and Efficient Method for Explaining Patterns in Qualitative Data. *Strategic Management Thought*, 5(2), 151-198. https://journals.isu.ac.ir/article_163.html [In Persian].
- Akbari, M., & Rezaei, F. (2015). Analysis of the Characteristics of the Modern Islamic Civilization in the Thought of the Supreme Leader. *Islamic-Iranian Progress Model*, 3(5), 85-109 [In Persian].
- Erfan Manesh, A. (2021). Elites in the Strategic Thought of the Supreme Leader of the Islamic Revolution: A perspective with an Emphasis on Civilization Creating by "Humanities Elites". *Socio-Cultural Strategy*, 10(40), 455- 486. https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_139005.html [In Persian].
- Ezzati, A., Chahardoli, A., & Torabi, M. (2019). Components of the Modern Islamic Civilization and the Requirements for its Formation and Fruits Based on the Statements of the Supreme Leader (Ayatollah Seyyed Ali Khamenei). *Islamic Management*. 28(1), 75-96. https://im.ihu.ac.ir/article_205100.html [In Persian].
- Farzaneh, M., Khayat, A., & Safarpour, H. (2018). Explaining the Factors of Creating a New Islamic Civilization from the Perspective of the Supreme Leader. *Islamic Social Research*. 24(3), 177-205. https://iss.razavi.ac.ir/article_50.html [In Persian].
- Foroutani, Z., & Bohrani, A. (2023). Science and Technology in the Perspective of Modern Islamic Civilization from the Perspective of Imam Khamenei. *Islamic Management*, 31(2), 205-237. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516980.1402.31.2.5.3- [In Persian].

- Jahanbin, F., & Moeinipour, M. (2014). The Process of Building an Islamic Civilization from Ayatollah Khamenei's Viewpoint. *Journal of Islamic Revolution Studies*. 11(39), 29-46. https://enghelab.maaref.ac.ir/browse.php?a_id=1043&sid=1&slc_lang=fa [In Persian].

- Khamenei, A. Collection of Statements, Official Website of the Supreme Leader at: https://farsi.khamenei.ir/speech-topic [In Persian].

- Khosravani, A., & Ayn al-Quzati, P. (2019). The Role of Science in the Process of Building a New Islamic Civilization from the Perspective of Ayatollah Khamenei. National Conference on the Second Step of the Islamic Revolution; The Mission of Universities. https://civilica.com/doc/1248280/ [In Persian].

- Mashayekhi, Q. (2008). *Elite Style*, Qom, Ansarian Publications [In Persian].

- Mehdizadeh, M. (2019). Strategic Goals of the Elite System in the Thought of the Supreme Leader (Madhzaleh al-Ali). *Strategy*, 29(94), 131-162. https://rahbord.csr.ir/article_115557_e941df8a8f581a2dc4376f1eb533e3ef.pdf [In Persian].

- Naqibzadeh, A. (2003). *The Role of Shiite Clergy in the Victory of the Revolution*, Tehran, Islamic Revolution Documents Center Publications [In Persian].

- Oftadeh, M., & Sadrikhah, A.R. (2023). Why is it important to support and protect the scientific elite from the perspective of the Supreme Leader in line with scientific authority: A research based on content analysis. *Rahyaft*, 33(1), 1-18. https://doi.org/10.22034/rahyaft.2024.11506.1464 [In Persian].

- Supreme Council of the Cultural Revolution. (2006). Regulations for the Recognition of Superior and Elite Talents. https://rc.majlis.ir/fa/law/show/101274 [In Persian].

- Zindaqatati, F. & Shokfateh, B. (2021). The Missions of Being a Pioneer of the Elites from the Perspective of the Imams of the Revolution. Narjis School Scientific and Research Institute, peace be upon them. https://m-narjes.org [In Persian].